

Marin Srakić

STOLNI KAPTOL BOSANSKI ILI ĐAKOVAČKI I SRIJEMSKI U ĐAKOVU

I. OD OSNUTKA DO DOLASKA TURAKA

1. Prvi spomen i osnutak¹

Od prve polovine XIII. stoljeća povijest i bosanske ili đakovačke biskupije i grada Đakova tijesno je povezana s poviješću njezinog stolnog kaptola. Godine 1232./33. planirano je da se u župi Vrhbosni, u mjestu Brdo kraj Sarajeva, podigne crkva i osnuje stolni kaptol, što se i ostvarilo nešto kasnije za biskupa Ponse (Pouše) 1238. godine, kao što navodi papa Grgur IX. u svom pismu od 26. travnja 1238., naslovljenom kumanskom biskupu Teodoriku.² Isti papa naveo je da je ustanovljenje ostvareno godinu dana kasnije, 7. prosinca 1239.³ Tom zgodom papa je potvrdio i darovnicu hrvatskog hercega Kolomana i žene mu Salomeje kojom je bosanskog biskupa Ponsu i njegove nasljednice obdario »kraljevskim darom« predavši mu Đakovo i velike posjede oko njega. Nakon povlačenja Tatara i Kolomanove pogibije tu je darovnicu potvrdio i njegov brat ugarsko-hrvatski kralj Bela IV.⁴ Nemamo pouzdanih vijesti kada je biskup došao u Đakovo, no daje se zaključiti da je već od 1252. godine u njemu bar povremeno boravio i tu imao svoju kuću. Povjesničar Vjekoslav Klaić je uvjeren da se biskup sa svojim kaptolom vrlo brzo preselio u Đakovo.⁵

Najvjerojatnije je bosanski kaptol bio u Đakovu na Miholje 1293.,⁶ a sigurno 6. kolovoza 1303., jer je toga dana biskupu i kaptolu u

- 1 Usp. M. PAVIĆ, *Kaptoli bosanski i sriemski u srednjem vijeku*, (1229-1543), u *Glasnik biskupije bosanske i sriemske* XXI, 1893, str. 155 - 157; 163 - 165; 172 - 174; 194 - 196; 201 - 203. (Ta studija je izuzetno vrijedno znanstveno djelo. Budući da je M. Pavić studiozno opisao kaptole u srednjem vijeku, mi ćemo se više posvetiti njihovoj povijesti od obnove 1773.). - ISTI, *Fascikl Matija Pavić, u Dijecezanski arhiv u Đakovu* (kasnije DAĐ), u *Rukopisna ostavština svećenika*. - /M. CEPELIĆ - M. PAVIĆ/, *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-đakovački i sriemski*. God 1850. - 1900., Zagreb 1900. - 1904., str. 6 - 24. 194 - 210. - E. GAŠIĆ, *Brevi conspectus historicus dioecesium bosnensis-diacovensis et sirmiensis*, Sumpibus auctori/u/s (!), Essekini 1994.
- 2 Usp. A. THEINER, *Monumenta Historica Hungariae*, I., 162.
- 3 Ondje, str. 172.
- 4 Usp. ISTI, *Monumenta Slavorum Meridionalium*, I., 298; usp. T. SMIČIKLAS, *Codex Diplomaticus*, IV, 236-240.
- 5 Usp. V. KLAJĆ, *Crtice o Vukovskoj županiji i Đakovu u srednjem vijeku* u *Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog Arkiva* 2, 1900., br. 2, str. 103.

Dakovo došao kaločki nadbiskup *Stjepan* kojega je papa *Bonifacije VIII.* poslao da sredi pitanje prava na prijestolje *Karla Roberta*. Biskup *Nikola* i kaptol javili su kasnije papi da su njegovu naredbu ispunili.⁷

Kaptol srijemske Crkve stariji je od bosanskog 10 godina, naime osnovan je oko 1229., ali se on prvi put spominje osam godina poslije bosanskog, u pismu pape Inocenta IV. od 18. 9. 1247. (u Lionu), u kojemu on preporuča kaptolu da se zbog razorene katedrale preseli u jedan od samostana sv. Grgura ili sv. Dimitrija. Tri godine kasnije isto preporuča njegovom prepozitu Lovri.⁸ Sjedište kaptola bilo je u Banoštoru blizu grada Kewe (Cuchet, Kü ili Ku, možda današnji Cerević), gdje je postojala stolna crkva sv. Stjepana Prvomučenika. Kroz neko vrijeme stanovao je kaptol u jednom od spomenutih samostana, ali je u XIV. i XV. stoljeću ponovno bio s biskupom u Banoštoru.

2. Imenovanje, broj mjesta u kaptolu i prihodi

Ispočetka je pravo izbora kanonika bilo pridržano kaptolu ili biskupu, no u XIV. st. sam je papa imenovao kanonike u bosanskom kaptolu, a biskup je to smio jedino uz papino dopuštenje.⁹ Od kandidata su se kao uvjeti tražili »vita ac mores«,¹⁰ znanje,¹¹ a nekada se spominjalo i plemenito koljeno.¹²

Teško je ustanoviti koliko je bilo kanoničkih mjesta (stalla) u stolnom kaptolu bosanske Crkve, jer se u prvom razdoblju spominju tek pojedini kanonici po imenu ili po službi (prepoziti, lektori), ali nikad njihov potpuni broj.¹³ Ipak bi se dalo zaključiti, prema drugim kaptolima, da je u pravilu bilo četiri kolumnara (prepozit, lektor, kustos i kantor), a uz njih četiri kapitulara. Toliki broj kanoničkih mjesta obično su u to doba imali tzv. »capituli minores«, »manji kaptoli«, a takav je bio i bosanski. Papa *Benedikt XII.* (1336.) tuži se da je u bosanskom kaptolu ostalo još samo »četiri kanonika«, a od 1390. do 1395. godine navode se imena desetorice kanonika, najvjerojatnije istovremeno prisutnih u kaptolu.¹⁴

6 Usp. A. HOFFER, *Dva odlomka iz povećeg rada o kršćanskoj crkvi u Bosni*

7 Usp. A. THEINER, *Monumenta Historica Hungariae*, I., 403.

8 Usp. *Ondje*, I., 39, 435. - M. PAVIĆ, *Nav. čl.*, str. 155 - 156.

9 Usp. ISTI, *Monumenta Slavorum Meridionalium*, I. 270, 272; *Monumenta Historica Hungariae*, I, 611. - E. FERMENDŽIN, *Acta Bosnae*, str. 48, 50, 52, 53, 61.

10 Usp. A. THEINER, *Monumenta Vaticana Hungarica*, III., 91, 137, 216; IV., 312.

11 Usp. *Ondje*, IV., 117.

12 Usp. *Ondje*, III. 99. - E. FERMENDŽIN, *Nav. dj.*, str. 49.

13 Usp. M. PAVIĆ, *Kaptoli bosanski...*, str. 156-157.

14 Usp. A. THEINER, *Monumenta Slavorum Meridionalium* I., 272; ISTI, *Monumenta Historica Hungariae*, I., 609; *Monumenta Vaticana Hungarica*, III., 91, 137, 154, 216, 229, 246, 285.

Diacovensia 1/1995.

Od kanonika u bosanskom kaptolu poimence se spominju prepozit *Filip*, već pet godina nakon osnutka kaptola (1244.), najvjerojatnije prvi prepozit novog kaptola, zatim prepozit *Nikola* (oko 1301.), *Ivan* (1303. - 1323.), *Nikola* (1355.) i anonimni prepozit oko 1490.¹⁵ Navode se i lektori *Petar* (1355.) i *Hening* (1399.),¹⁶ kantor *Grugur* (1303.) i kustosi *Mijo* (1303.) i *Ivan* (1416.).¹⁷

I srijemski je kaptol bio ustrojen kao i susjedni kaptoli u Đakovu, Požegi ili Čazmi. U njemu nalazimo četiri kolumnara (dignitarca), tj. prepozita, lektora, kantora i kustosa. Srijemski prepozit nosio je titulu sv. Dimitrija. Osim njih, bilo je i drugih kanonika koji su obavljali službe, ali ne i jurisdikciju, kao npr. kanonik teolog i penitencijar. Poimence se u srijemskom kaptolu spominju anonimni prepozit 1247., za njim Lovro (1250. - 1267.), *Grgur* (1279. - 1283.), *Luka* (1287.), *Ivan* (1317.);¹⁸ lektor *Vladislav* (1317.); kantori *Stjepan* (1256.), *Šimun* (1287.) i *Vladislav* (1317.); kustosi *Gabrijel* (1287.) i *Mijo* (1317.).¹⁹ Osim njih spominju se i »personalni kanonici« Vid i »ostala braća u crkvenoj službi«.²⁰

Prema povelji kojom se Đakovo i njegova okolica predaju u posjed bosanskom biskupu stolni je kaptol u ime prihoda ubirao jednu četvrtinu crkvene desetine u *Soli*, *Usori* i *Donjim Krajevima*, isto tako od starih biskupskih posjeda koje mu je priznao ban *Ninoslav*, uz to i dio od uvoznine i svih daća koje su otprije bile u običaju. Osim toga biskup *Ponsa* ustupio je kaptolu i dio od biskupskog imanja u *Selcima*, što je potvrdio i poveljom. Od XIV., a napose od XV. stoljeća bio je taj posjed u *Selcima* jedino vrelo za uzdržavanje kanonika.²¹ Kanonici su ubiranje svoga dijela desetine, prema tadašnjem običaju, povjeravali laicima koji su vrlo često jadni svijet gulili a kanonike varali. Prihodi kanonika bosanskoga kaptola bili su oskudni, naročito za vrijeme kralja Karla Roberta. Zbog slabih primanja bilo je i slučajeva da su pojedini kanonici pripadali i bosanskom i bačkom kaptolu. Povjesničar Matija Pavić duhovito primjećuje da se »patareni nisu mogli ponositi da su jedino oni "Kristovi ubozi"«.²²

15 Usp. FEJER, *Codex diplomaticus*, T. VI., 2, str. 305; - KATONA, *Historia critica* T. XVII, 141. - THEINER, *Monumenta Slavorum Meridionalium*, I., str. 297. - ISTI, *Monumenta Hungarica*, I., 403. - FERMENDŽIN, *Acta Bosnae*, str. 563.

16 Usp. FERMENDŽIN, *Nav. dj.*, str. 61, 563.

17 Usp. THEINER, *Monumenta Hungarica*, I., str. 403. - FEJER, *Nav. dj.*, X., 8, str. 564.

18 Usp. FEJER, *Codex diplomaticus*, T. IV., 1, str. 475; V., 3, str. 473; VII. 2 str. 138 - KATONA, *Historia critica* T. VII., 805. - THEINER, *Monumenta Slavorum Meridionalium*, I., str. 83.

19 Usp. FEJER, *Nav. dj.*, T. V., 3, str. 383; VIII., 2, str. 138.

20 *Ondje*.

21 Usp. M. MESIĆ, *Grada mojih rasprava u »Radu«*, u *Starine* 5, JAZU, str. 113 - 114.

22 Usp. M. PAVIĆ, *nav. čl.*, str. 195.

»Kaptol sriemski živio je dijelom od prihoda biskupskih, dielom od svojega posjeda. Radi toga i plaća biskup Petar (1338.) sakupljačima papinske desetine 8 maraka "pro capitulo Ecclesiae suae".²³ Prepošt pako kaptola sriemskoga Lovro dobio je godine 1250. za zasluge u ime realnoga posjeda mjesto "Zlacho" ("Drasch") ali samo osobno i doživotno. Papa Aleksandar IV. (pismom iz Napulja od 1255.) potvrdi ponovno taj dar, a kantor kaptola magister S. uvede prepošta u posjed«.²⁴

3. Stolni kaptol kao »locus credibilis«

Od svog početka vršio je bosanski stolni kaptol na biskupskom i kaptolskom području sudsku vlast koju su dotada vršili »knezovi i bani«, tj. obavljao je pravno-sudske poslove te izdavao povelje, čuvao listine, darovnice, popise posjeda, sudske presude koje su vlastela davala u pohranu, a članovi kaptola ili njihovi izaslanici bili su na raspravama ili parnicama vjerodostojni svjedoci. Upravo su ti dokumenti najviše sačuvali spomen Đakova i bosansko-đakovačke biskupije.²⁵ No, tek je sabor na Rakošu 1498. izdao posebni zakonski članak kojim se bosanskom stolnom kaptolu priznaje pravo »loci credibilis«. Toj odluci usprotivili su se hrvatski staleži navodeći da je takva ovlast za zemlju škodljiva, jer su u kraljevstvu već postojala tri stolna kaptola koja su obavljala te poslove, tj. zagrebački, čazmanski i požeški. Kralj Vladislav II. dokinuo je tu odluku,²⁶ ali je kaptol i dalje obavljao sudske poslove, kao što potvrđuju sačuvani dokumenti.²⁷

Iako je bosanski kaptol bio jedan od »manjih«, dopisivale su se s njim poznate ličnosti toga vremena, pape, vladari i domaći velikaši. Uz spomenutog papu *Bonifacija VIII.* možemo navesti još i papu *Benedikta XII.* koji je javio kaptolu da je *Lovru* (1336. - 1337.) imenovao bosanskim biskupom,²⁸ *Klementa VI.* da je *Peregrina Saksonca* (1349. - 1355.) postavio za bosanskog biskupa,²⁹ a papa *Inocent VII.* dao je do znanja kaptolu da je potvrdio izbor biskupa Petra (1356. - 1375.).³⁰ Papa *Bonifacije IX.* poslao je kaptolu više pisama o imenovanju pojedinih kanonika između 1398. i 1400. godine.³¹ Od svjetovnih vladara spome-

23 Usp. KATONA, *Hist. Eccl. Coloc.*, I., 275.

24 M. PAVIĆ, *Nav. čl.*, str. 174.

25 Vidi tekst darovnice kralja Bele IV., u A. THEINER, *Monumenta Slavorum Meridionalium*, I., 298.

26 Usp. I. KUKULJEVIĆ, *Jura*, I., 237-239.

27 Usp. M. MESIĆ, *nav. čl.*, str. 146.

28 Usp. A. THEINER, *Monumenta Historica Hungariae*, I., 608-609.

29 Usp. *Ondje*, I.768.

30 Usp. *Ondje*, I., 608; ISTI, *Monumenta Slavorum Meridionalium*, I., 233

31 Usp. ISTI, *Monumenta Vaticana Hungarica*, III., 285; IV., 127,285. - E. FERMENTŽIN, *nav. dj.*, str. 56, 57, 61, 63.

nimo kneza *Ninoslava* i kralja *Tvrtka* iz Bosne, hrvatsko-ugarske kraljeve *Ljudevita Anžuvinskog*, *Sigismunda*, *Matiju Korvina* i *Vladislava Jagije-
lovića*, te domaće velikaše *Berislaviće*, *Gorjanske*, *Horvate* i *Korode*.³²

Neki od kanonika zauzimali su značajna mjesta u javnom životu. Tako je prepozit *Nikola* (1301.) bio neko vrijeme kancelar mladoga kralja *Većeslava Češkoga*, pretendenta na prijestolje; a prepozit *Ivan* bio je kancelar ostrogonskog nadbiskupa, a kasnije je prešao u gremij poznatog spiškog kaptola.³³

I srijemski je kaptol obavljao službu »loci credibilis«. Spomenut ćemo samo neke njegove akte. Tako je sačuvani dokument u kojem se vidi da je kaptol posredovao kao svjedok u darovnici kralja *Vladislava Kumnana* (1286.) nekom komesu *Severidu* kojemu je kralj predao u posjed mjesto Ibran u županiji vukovskoj.³⁴ Isti kaptol izvještava da je *Jakov*, sin *Pavlov*, miraz svoje majke odstupio komesu *Henriku* (1287.).³⁵

I jedan i drugi kaptol imao je svoj pečat. Pečat bosanskog kaptola s blijedim likom Sv. Petra sačuvan je na više mjesta, naročito na listinama od 1374., 1467., 1526., a pečat srijemskog kaptola na ispravama iz 1318. i 1358.³⁶

4. Kaptolska škola u Đakovu

Sve do Tridentinskog koncila nije bilo institucije sjemeništa, pa su se svećenički kandidati najčešće odgajali uz samostane i župe, a dijecezanski kler naročito uz stolne kaptole u katedralnim školama koje je prema odredbi pape *Aleksandra III.* vodio kanonik teolog (magister). Samo se u jednom dokumentu potkraj XV. st. spominju klerici u Đakovu. Kaločki metropolita *Petar Varda* odgovorio je *Antunu Polgaru*, administratoru biskupije, da k njemu u Bač pošalje »clericos illos«, pa će ih on, ako se nađu dostojni, promaknuti u svete redove da ne bi ta (bosanska) Crkva, ostala bez tih božanskih službi.³⁷ Najvjerojatnije je u to doba postojala teološka škola i uz franjevački samostan u Đakovu. Naime *bl. Peregrin Saksonac*, franjevac i bosanski biskup, kao namjesnik bosanski zamolio je papu *Klementa VI.* da smije u Đakovu osnovati

32 Usp. J. NAGY, *Cod. Dipl. Andeg.*, IV., 585. - A. THEINER, *Monumenta Vaticana Hungarica*, IV., 117. - M. PAVIĆ, *Kaptoli bosanski i srijemski*, nav. mj. 172-174.

33 Usp. FEJER, *Codex Diplomaticus hung.*, VI., 305; VIII., 2, 483.

34 Usp. FEJER, *Nav. dj.*, V., 3, str. 328. - KOLLER, *Historia Epp. Quinqueccles.*, II., str. 379.

35 Usp. FEJER, *Nav. dj.*, V., 3, str. 383. - Druge slučajeve vidi u: M. PAVIĆ, *Nav. čl.*, str. 164.

36 Usp. Magy. tört. tar. 1857., slike 7, 8, 16, 38. - PETERFY, *Conc. Hung.* 1741; I., 149. (Usp. *Vestnik hrv. ark. društva*, 1880., str. 100.)

37 Usp. S. KATONA, *Historia critica Regum Hungariae, stirpis mixtae, T. X, Ordine XVIII., Budae 1783.*, str. 142.

samostan svoga reda, a dva tjedna kasnije zamolio je i to da smije u pojedinim većim samostanima »singulos neophitos in huiusmodi conventibus in latina gramatica et doctrina sanctae romanae ecclesiae... instruendos«,³⁸ Najvjerojatnije je i srijemski kaptol imao svoju školu, ali o tome nemamo pisanih svjedočanstava.

5. *Rasulo i utrnuće stolnih kaptola*

Iako je bosanski kaptol dobivao i pohvale za vjerno vršenje svojih crkvenih dužnosti, npr. ono 1490. godine, počeo je on materijalno propadati, a javljali su se i neredi. Bilo je slučajeva da su kanonici drugih kaptola primali prebende iz bosanskog, a bosanski kanonici dobivali od Pečuha arhidakonat »Aziag« (Osuvek ili možda Osijek).³⁹ Prepozit je ubirao dohotke i od prepoziture i od kanonika lektora istovremeno, iako nije držao rezidenciju, pa je kaločki nadbiskup javio upravitelju crkvenih dobara Antunu da će prepozita naći, gdje god se on nalazio, a u međuvremenu neka mu se uskrate dohoci od prepoziture.⁴⁰ Neki *Jakov* altarista, župnik, tražio je i dobio stallum u kaptolu, pa je bolje prolazio od samog prepozita,⁴¹ a zbog takvih zloupotreba dolazilo bi do svađa među kanonicima koje je morao stišavati sam papa.⁴² Zbog slabih prihoda u stolnom kaptolu kralj Vladislav II., prigodom podignuća Donje Slavonije na čast kraljevstva potvrdio mu je 8. prosinca 1496. pravo »loci credibilis«, čemu se, kao što smo već spomenuli, usprotivio sabor na Rakošu. Isti je sabor izjavio da su kanonici bosanskog kaptola, kao i oni budimskog, »totalitet destructi«.⁴³

Kad je bosanski stolni kaptol u Đakovu posve utrnuo, ne zna se točno. Kralj *Ljudevit II.* pisao je 1518. papi *Lavu X.* da bosanska biskupija živi u samom ždrijelu turskom,⁴⁴ a te iste godine, za biskupa *Mije Keserića* (Mihajlo Kešerić de Chybarth (1501.-1516.), koji je kao kraljev sekretar uglavnom boravio u Budimu, biskupijom je upravljao *Benedikt*, kanonik lektor bačkog kaptola.⁴⁵

Vjerojatno bosansko-đakovački biskup nije bio u to doba bez kaptola, ali mnogobrojni kanonici nisu bili sposobni upravljati biskupijom.

38 Usp. G. WENZEL, *Monum. Hung. historica (Acta extera)*, II., 220. - E. FERMENDŽIN, *nav. dj.*, str. 28-29.

39 Usp. A. THEINER, *Monumenta Vaticana Hungarica*, III., 127.

40 Vidi bilješku br. 37

41 Usp. A. THEINER, *Monumenta Vaticana Hungarica*, IV., 127.

42 Usp., *Ondje*, III., 154. - E. FERMENDŽIN, *nav. dj.*, str. 50.

43 Usp. M. PAVIĆ, *nav. čl.*, str. 165. 202.

44 Usp. A. THEINER, *Monumenta Slavorum Meridionalium*, I., 508.

45 Usp. S. KATONA, *Historia Ecclesiae Colocensis*, I., 86.

Iz kasnijih godina sačuvane su listine s pečatom bosanskog kaptola, a zadnja iz 1543. godine.⁴⁶ Turci su u Đakovu uništili svaki trag i spomen bosanskog kaptola, njegove škole, arhiva i biblioteke.⁴⁷

Da je srijemski kaptol postojao 1508., saznajemo iz činjenice da je on te godine uređivao međe Žuborskih (Csobor) posjeda.⁴⁸ Ne zna se točno kad je kaptol srijemski prestao postojati, ali je svakako još postojao 1520. godine, što dokazuje pismo kralja Ljudevita II. pisano u Budimu na teći dan Božića iste godine, u kojemu kralj poručuje srijemskom kaptolu da novoimenovanog biskupa (Ladislava III. a Macedonia) prizna pravim i zakonitim pastirom i iskaže mu dužnu poslušnost.⁴⁹ Turska vojska vođena Sulejmanom poplavila je Srijem 1521., a još više kad je isti car išao prema Mohaču i osvojio cijelo područje od Petrovaradina do Iloka, dakle Čerević i Banoštor, a poslije sve do Osijeka i dalje. To je značilo potpunu propast i srijemske biskupije i njezinog kaptola. Dvadesetisedam godina kasnije tim je krajevima proputovao *Antun Vrančić* (1553.) i u svoj dnevnik zapisao: »Banoštor, nekad stolica srijemskog biskupa, znatna varoš i tvrđava, dizala se prijatno nad Dunavom, a sada poznata samo po ruševinama i po imenu, jer su mu opustošeni toliki vinogradi, koji ga poput vijenca na daleko okruživahu.«⁵⁰

II. OD SJEDINJENJA BISKUPIJA DO DANAS

A. POSTUPNA USTANOVA KANONIČKIH MJESTA

1. *Jedan stolni kaptol za dvije biskupije*

Budući da je papa Kelement XIV. svojim Breveom dvije biskupije, bosansku ili đakovačku i srijemsku, sjedinio »aeque principaliter«, tj. jednakopravno, rekli bismo »personalnom unijom«, moglo se očekivati da će »iure postiminio« biti ustanovljena dva kaptola.⁵¹ Međutim, na temelju zakladne Povelje carice *Marije Terezije* od 11. lipnja 1773. godine⁵² osnovan je samo jedan kaptol uz đakovačku stolnu crkvu, i to

46 Usp. M. PAVIĆ, *nav. čl.*, str. 202 (Magy. tört. tár. II slika 9).

47 M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806. - 1906.*, Preštampano iz »Glasnika«, Tisak Bisk. tiskare u Đakovu 1911., str. 8.

48 Introductoriae et statutoriae literae a Vladislao rege a. 1508. capitulo ecclesiae bosnensis datae. Listina u zem. arhivu, u *Starine*, V., 147.

49 Usp. FERMENDŽIN, *Acta Bosnae*, str. 47.

50 KOLLER, *Nav. dj.*, V., str. 344. - Usp. Rad LXV., JAZU.

51 Vidi fotografiju povelje sjedinjenja biskupija, u F. HERMAN, *Sjedinjenje biskupija bosansko-đakovačke i srijemske*. Preštampano iz Bogoslovske Smotre br. 2 i 3 1941., Zagreb, 1941.

52 Vidi tekst Povelje o osnutku stolnoga kaptola bosanskog ili đakovačkog u: /J. STANICH/, *Diversa*, u DAĐ, br. XXXI. 159 (autograf).

»anticipando«, tj. mjesec dana prije nego što je potpisan papinski Breve o sjedinjenju biskupija. Car je kaptol osnovao »na temelju povlastica koje mu je Sveta Stolica priznavala kao »Apostolskom« kralju ugarskom (i hrvatskom).⁵³

Zbog pravnih nedorečenosti i nejasnoća u samom tekstu ustanovljenja i sjedinjenja od početka neka pitanja nisu bila jasna, kao npr. pitanje imena. Nekad se kaptol oslovljavao »Capitulum Bosnense«,⁵⁴ drugi puta »Bosnense seu Diacovariense«,⁵⁵ a kasnije i »Bosnense seu Diacovariense et Sirmiense«. ⁵⁶ Konačni službeni naziv dobio je u novim Statutima iz 1926. godine, a glasi: »Capitulum Cathedrale Bosnense seu Diakovense et Sirmiense« - »Stolni kaptol bosanski ili đakovački i srijemski«, no skraćeno se naziva »Stolni kaptol - Đakovo«. ⁵⁷ Na službenom pečatu stoji »Stolni kaptol bosansko-đakovački«. Nejasnoće je bilo i s obzirom na njegovu nadležnost, npr. kad su kanonici prvi puta izabirali kapitularnog vikara, nisu bili sigurni je li on nadležan i za srijemsku biskupiju. ⁵⁸

2. Prva četiri mjesta u kaptolu

Prvu četvoricu kanonika imenovala je carica *Marija Terezija* tri godine nakon ustanovljenja kaptola, tj. 13. rujna 1776., nakon što je biskup *Matej Franjo Krtica* (1773. - 1805.) obavijestio dvor da je gradnja četiriju kanoničkih kurija pri kraju. Prvim kanonicima imenovani su: *Đuro Korpar* (rođen u Varaždinu 1728.), župnik u Sotu i generalni vikar Srijema, za prepozita; *Đuro Pleše* (rođen u Delnicama 1726.), župnik u Piškorevcima i generalni vikar bosanske biskupije; *Josip Andres* (rođen u Đakovu 1726.), župnik semeljački; *Ivan Roka* (alias Fuchs - rođen u Györu 1727.), začasni kanonik u Vacu i prijatelj biskupa Krtice iz profesorskih dana. ⁵⁹

53 Usp. F. HERMAN, *nav. dj.*, str. 19-20.

54 Vidi Bulu pape Pija VI., *Iterata personarum*, od 8. kolovoza 1780.

55 Usp. Carsku Povelju o osnutku petog i šestog mjesta u kaptolu, od 16. prosinca 1781., te Ugarski zak. čl. 26 od 1807.g. - Vidi tekst /J. STANICH/, *Diversa*.

56 Biskup Antun Mandić u dekretu o osnutku osmog kanoničkog mjesta od 26. svibnja 1805., u: /J. STANICH/, *nav. dj.*

57 Usp. *Statuta Capituli Cathedralis Bosnensis seu Diacovensis et Sirmiensis, Thyphographia dioecesana*, Đakovo 1928. - Usp. F. HERMAN, *nav. dj.* str. 20.

58 Vidi *Zapisnik sjednica od 1780.-1806.* (ACTA), str. 202, u DAD (Fond Stolni kaptol - kasnije DADSK).

59 Za jedno kanoničko mjesto među prvom četvoricom predložio je biskup M. F. Krtica svog ceremonijara i župnika đakovačkoga dra. Franju Monaldija koji je tada imao 36 godina, ali mu je prokancelar biskup Baizath odgovorio da je kanonikat za zaslužne i ozbiljne ljude a ne za djecu kao što je taj predložni kandidat. Kad je biskup odgovorio da nema zaslužnijega u biskupiji, prokancelar mu je odgovorio, da će se onda on pobrinuti za kandidata i imenovan je Ivan Roka (Fuchs), vidi: J. STANIĆ, *Brevi notitia*, 1820., privez u: G. PRAY, *Specimen hierarchiae Hungaricae*, Pars I, Posonii et Cassoviae 1776.

Na sjednici održanoj 2. siječnja 1777. godine pročitane su svoj četvorici podjelnice i obavljena investitura, a svečanu instalaciju obavio je 8. siječnja iste godine sam biskup u prisutnosti brojnih uglednih gostiju.⁶⁰ Budući da kurije nisu bile sasvim završene, kanonici su još nekoliko mjeseci ostali na svojim mjestima, a u Đakovo su dolazili samo nedjeljom i blagdanom služiti konventualne mise. Na kapitularnom konzistoriju održanom 9. siječnja 1780. godine pročitao je biskup Matej Franjo Krtica zakladnu Povelju i dao da se originalni primjerak na pergameni s kraljevskim pečatom pohrani u kaptolski, a kopija koju su potpisali svi prisutni u dijecezanski arhiv.⁶¹ Sutradan je načinjen raspored dužnosti u kaptolu: prepozit će voditi opću brigu o djelovanju kaptola, kanonik lektor o spisima, kantor će se starati o stolnoj crkvi, pjevačkom zboru, pjevanju, sviranju i sakristiji, a kustos o materijalnim dobrima koja su povjerena kaptolu, npr. zakladama i sl...⁶²

3. Peto i šesto mjesto u kaptolu

Načelno rješenje carice Marije Terezije od 8. siječnja 1777. godine da se u kaptolu osnuju još dva kanonička mjesta (stalla), ostvario je njezin sin car Josip II. zakladnom Poveljom od 16. veljače 1781., i tako udovoljio biskupovoj molbi da se ustanove *peto* i *šesto* mjesto u kaptolu.⁶³ Petim kanonikom imenovan je đakovački župnik *Franjo Monaldi* (Riječanin), a šestim aktuar duhovnog stola *Matija Bročko* (Budimac).⁶⁴ Nekoliko dana nakon toga car je imenovao i prve dostojanstvenike (kolumnare) u kaptolu: Đuru Korpara imenovao je i velikim prepozitom, Đuru Pleše lektorom, Franju Monaldija kantorom, Matiju Bročko kustosom, a Josip Andres i Ivan Roka ostali su obični kanonici. Svečana instalacija kolumnara obavljena je 16. studenoga 1782. godine.⁶⁵

Iste godine, 3. prosinca, imenovao je biskup Krtica i prve *prebendare*, *Nikolu Abramčikovića*, đakovačkog kapelana i *Mateja Carinu* (*Karina*), svoga dvorskoga kapelana. Prvom je bilo povjereno da nedjeljom propovijeda, drugom da nedjeljom poslije podne drži vjersku pouku,

60 Bili su prisutni: barun *Andrija de Mathesen*, vrhovni vojni prefekt za Slavoniju u pratnji svojih časnika, zatim podžupan virovitički *Franjo Dolovac*, vlastelinski sudac *Franjo Delimanić*, prisjednik sudskog stola virovitičke županije *Ladislav Metherhazi*, sve dijecezansko svećenstvo i mnogo naroda. Nakon čina instalacije odslužio je prvu konventualnu misu novi prepozit Đuro Korpar, a poslije mise biskup je prvi puta zapjevao Invitatorij »Devetoga časa«, o čemu je sve zabilježio biskup Krtica u svome Dnevniku, vidi: *Liber Diurnus Matthaei Francisci Kertiza*, 8a Januarius 1777. - Usp. *Zapisnici sjednica od 1780.-1806.*, str. 6.

61 Usp. *Protocollum actorum episcopaliū ab Anno 1773.*, str. 228-230, u DAĐ.

62 Usp. *Zapisnici sjednica od 1780. - 1806.*, str. 15, u DAĐSK.

63 Vidi tekst Povelje u /J. STANICH/, *Diversa*, /s.d./, u DAĐ, br. XXXI, 159.

64 Vidi: *Zapisnici sjednica*, str. 22, u DAĐSK.

65 Vidi: *Protocollum Actorum episcopaliū ab Anno 1773.*, str. 533-534, u DAĐ.

a obojici ispovijedanje u stolnoj crkvi. Time je uveden i stalni red Službe Božje u đakovačkoj stolnoj crkvi.⁶⁶

4. Sedmo mjesto u kaptolu i arhidakon

Budući da ni jedan od šestorice članova kaptola ili zbog bolesti ili zbog drugih dužnosti nije mogao preuzeti brigu o novoosnovanom bogoslovnom sjemeništu ustanovljenom 1806., biskup Antun Mandić je upravio molbu caru da poveća kaptol za još jedno mjesto i da se po uzoru na druge kaptole u kraljevstvu ustanovi čast stolnog *arhidakona*. Car Franjo I. udovoljio je biskupovoj molbi i 17. travnja 1807. Diplomom potvrdio osnutak sedmog mjesta i arhidakona.⁶⁷ Sedmi kanonik - koji je nosio naslov »magister iunior« - uživao je sva prava kao i ostali kanonici, a imao je voditi brigu o sjemeništu, a arhidakonu je pripadalo peto mjesto u gremiju odmah iza četvorice kolumnara.⁶⁸ Prvim arhidakonom imenovan je *Đuro Serić*, bivši rektor sjemeništa, a sedmim i ujedno rektorom sjemeništa imenovan je *Franjo Kolundžić*, župnik u Gorjanima.⁶⁹

5. Osmo mjesto u kaptolu i inkorporacija župe s kaptolom

Zbog vrlo skromnih prihoda kanonika stolnoga kaptola još je 1798. palatin predložio da se đakovačka župa inkorporira stolnom kaptolu.⁷⁰ Biskup Antun Mandić je zamolio cara da se taj prijedlog ostvari, što je on i prihvatio Poveljom od 6. prosinca 1811. godine i tako je osnovano *osmo* mjesto u stolnom kaptolu koje je zauzimao đakovački župnik. Prvim kanonikom-župnikom imenovan je *Stjepan Palešćak*, Požežanin. Istim činom proglasio je biskup Mandić stolnu crkvu župnom crkvom. Budući da je kanonik-župnik primao prihode od župe, nije ih trebao dobivati iz kaptolskih izvora, a on kao kanonik-magister upravljao je župom dok gradualnim promaknućem ne bi prešao na čast kanonika arhidakona i preselio se u kuriju.⁷¹ Tako je stolni kaptol bosanski ili đakovački dobio pun sastav: četiri kolumnara, arhidakona i tri kanonika magistra. Najmlađi kanonik nosio je naslov »canonicus scholasticus«. Valja ipak napomenuti da su sva mjesta u kaptolu bila prvi puta popunjena tek 1832.

Inkorporacija đakovačke župe s kaptolom bila je kratkog vijeka, trajala je svega deset godina, najviše zbog toga što je župa postajala

66 Vidi: *Ondje*, str. 541.

67 Vidi tekst Povelje u: /J. STANICH/, *Diversa*, u DAD, br. XXXI, 159.

68 Usp. *Ondje*.

69 Vidi: *Protocollum Actorum Venerabilis Capituli Bosnensis seu Diakovariensis ab anno 1807. usque 1817.*, str. 16, u DADSK.

70 Vidi: *Zapisnici sjednica*, str. 175, sjednica održana 21. veljače 1798., u DADSK.

71 Vidi tekst Povelje o razdvajanju župe od kaptola, u: /J. STANICH/, *Diversa*.

sve veća i što su se poslovi u kaptolu povećavali. Na temelju carskog dopuštenja biskup *Mirko Raffay* (1816. - 1830.) odvojio ju je od kaptola 12. lipnja 1821. Iste godine zaključio je stolni kaptol da kanonik »scholasticus« ima pravo na kanoničke prihode, a u kor mora dolaziti kad nema predavanja, ukoliko mu, pak, bude potrebna zamjena, ima postupati kao i drugi kanonici u sličnom slučaju.⁷²

Mnogo toga se promijenilo u stolnom kaptolu od vremena njegova ustanovljenja. Zastarjele su i odredbe Povelje iz 1781. godine, pa je biskup Mandić zamolio cara da ih osuvremeni, što je i učinio novom Diplomom od 6. ožujka 1812. Osim pitanja beneficija u kaptolu su fiksirana mjesta, a kanonicima je određeno da redovito dolaze u kor i da uz svoje redovite obveze moraju preuzeti i službe penitencijara i scholastika te prihvatiti i druge dužnosti u dijecezi.⁷³

6. Dokinuće i ponovna uspostava dvaju kanoničkih mjesta

Biskup *Josip Juraj Strossmayer* (upravljao biskupijom od 1849. do 1905.) preuzeo je upravu svoje biskupije neposredno nakon što su dokinuti kmetstvo i daće od crkvene desetine koji su za neke crkvene ustanove, kao što su kaptoli, bili osnovna vrela materijalnog uzdržavanja. Biskup je htio podići sjaj biskupiji i proširenjem kaptola. »Pravi se pojam kaptola samo tada izvršuje, kad se oko biskupa barem 12 kanonika skupi, što je živa slika i prilika Gospodina našega... Osim toga, kod nas su dvije biskupije u jedno spojene i vrijedno bi dakle i dostojno bilo da je 12 kanonika, koji te dvije biskupije predstavljaju. Ovo su brige koje Bog naraštaju izručuje« (8. kolovoza 1875.). Međutim, pritisnut nedaćama biskup Strossmayer je predložio vladi 30. ožujka 1850. da se privremeno dokinu dva mjesta u kaptolu, što je vlada i učinila 28. kolovoza 1851.⁷⁴ Biskupu je teško palo što je baš on morao doživjeti pad ugleda (ne samo materijalnog) svoga kaptola. Kad to pitanje nikako nije mogao riješiti, niti vlastitim dotacijama, oporučno je odredio da se od njegovog imetka ima »treća trećina slavnomu kaptolu posvetiti.«⁷⁵ Kad je zemaljska vlada u Beču Strossmayerovu oporuku potvrdila i zakladu odobrila, biskup *Ivan Krapac* (1910. - 1916.) ponovno je ustanovio dva kanonička mjesta u stolnom kaptolu đakovačkom 30. kolovoza 1911.⁷⁶ Time je, s obzirom na broj mjesta, kaptol dobio svoj konačni oblik, a kasniji crkveni dokumenti, naročito zakonici crkvenoga prava, davali su mu smisao i otvarali, odnosno dokidali, područja djelovanja.⁷⁷

72 Vidi tekst Povelje o razdvajanju župe od kaptola, u: /J. STANICH/, *Diversa*.

73 Vidi tekst Diplome od 6. ožujka 1812., u: /J. STANICH/, *Diversa*.

74 Vidi: *Fond Strossmayer*, Fascikl: *Stolni kaptol od 1850. - 1900.*, u DAĐ.

75 *Posljednja volja i odluka Biskupa Josipa Jurja ko unutra*, u DAĐSK za 1905.

76 Vidi: *Zapisnik sjednica Stolnoga kaptola 1909. - 1929.*, br. 286/911, u DAĐSK.

77 Usp. *Codex Iuris Canonici*, cann. 391-422.

7. Začasni kanonici

U Stolnom je kaptolu bio predviđen i zbor začasnih kanonika, tj. svećenika koji su za svećenički život i pastirsko djelovanje bili odlikovani, ali nisu dobivali prihode od kaptolskih imanja. Za vrijeme biskupa Mateja Franje Krtice bio je imenovan samo jedan začasni kanonik bosanskog ili đakovačkog i srijemskog kaptola i to *Martin Grdenić* (Gerdenics), župnik kamenički, u znak priznanja za zalaganje prigodom kuge.⁷⁸ Biskup Antun Mandić u dogovoru s kaptolom isposlovaio je kod cara (1807.) da se uvedu i »canonici honorarii«, začasni ili počasnici kanonici, kao znak priznanja onim svećenicima u biskupiji koji ne spadaju u gremij »redovitih« (aktualnih) članova stolnoga kaptola. Uz tadašnjih sedam mjesta aktualnih kanonika car je osnovao šest počasnih ili začasnih.⁷⁹ *Danas je u stolnom kaptolu uz osam aktualnih i dvanaest začasnih kanonika.*

B. STATUTI

1. Razdoblje »posuđenih Statuta«

Odmah nakon svečane instalacije prve četvorice kanonika obratio se biskup Krtica i kaločkom nadbiskupu i metropoliti *Adamu Patačiću* i pečujskom stolnom kaptolu s molbom da mu pošalju Statute svojih kaptola kako bi ih za prvi čas mogao primijeniti na svoj novoosnovani kaptol.⁸⁰ Kad je biskup Mirko Raffay najavio da će 10. ožujka 1818. obaviti kanonsku vizitaciju stolne crkve i kaptola te pregledati njegove Statute, kanonici su na brzu ruku izradili Nacrt Statuta i predali ga biskupu na pregled, jer svojih nisu imali. U Predgovoru Nacrta koji nosi naslov *Statuta Capituli Cathedralis Ecclesiae Bosnensis seu Diakovariensis* od 24. veljače stoji da kaptol nema vlastitih statuta i da se on do tada držao odredaba zakladnih Diploma iz 1782. i 1812. godine, te Statuta pečujskog stolnog kaptola, u koje je prve kanonike uvodio biskup Krtica koji je i sam bio pečujski kanonik. Uzeti su upravo ti Statuti zato što je znatan broj župa pečujske biskupije pripojen biskupiji bosanskoj ili đakovačkoj i srijemskoj i zato što je velik broj mlađega klera odgajan upravo u pečujskom sjemeništu u kojem je i sam biskup Krtica bio kanonik-profesor. To što su prvi kanonici usvojili, prešutno su prihvatili i njihovi nasljednici.⁸¹

78 Vidi: *Acta*, br. 83/1796., u DAĐ.

79 Vidi: *Rukopisna ostavština svećenika*, Fascikl *Matija Pavić*, u DAĐ.

80 Usp., *Protocollum Literarum Episcopaliū Ecclesiasticarum. Ab anno 1776. usque ad finem Anni 1780.*, str. 73-76, u DAĐ.

81 Vidi: *Statuta Capituli Cathedralis Ecclesiae Bosnensis seu Diakovariensis*. od 24. veljače 1818.

2. Prvi Statuti iz 1818.

Na predložene Statute biskup M. Raffay je dao svoje primjedbe, pa su ih kanonici na više sjednica razmatrali i dorađivali, sve do svečane sjednice održane 9. studenoga 1818., kad je isti biskup Statute proglasio a svi prisutni kanonici potpisali.⁸² Jedan primjerak tih Statuta, što ih je krasnopisno prepisao biskupov tajnik i prvi povjesničar bosanske ili đakovačke i srijemske biskupije *Josip Stanić*, čuva se u Dijecezanskom arhivu, a u kaptolskom arhivu čuva se jedan primjerak predloženih Statuta s biskupovim primjedbama.⁸³ Ti su statuti integralni dio dokumenta *Decreta pro Ecclesia Cathedrali, Capitulo et Praebendatis*, a sadržavaju odredbe o održavanju kaptolskih sjednica, o polaganju vjeroispovijesti i prisegi kanonika, o njihovim zajedničkim dužnostima, te o dužnostima pojedinih kapitulara.⁸⁴ Ti su Statuti ostali na snazi do proglašenja novih Statuta 1926.

3. Statuti iz 1926.

Zakonik kanonskoga prava (C.I.C.) iz 1917. odredio je da se Statuti stolnih kaptola prilagode odredbama novog crkvenog prava (usp. kann. 391 - 422). Kongregacija Koncila izdala je i dekret 25. srpnja 1923. u kojem je pozvala sve odgovorne da te odredbe provedu. Biskup *Antun Akšamović* (upravljao biskupijom od 1920. do 1951.) izdao je naredbu stolnom kaptolu da se načine novi statuti, što je on i učinio, najviše uz pomoć profesora crkvenoga prava na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu dr. *Franje Hermana*. Statuti su, konačno, potpisani, odobreni i proglašeni 27. siječnja 1926.⁸⁵ Podijeljeni su u dva osnovna dijela: *De Capitularibus* i *De Capitulo*. U Prvom odsjeku Prvog dijela riječ je o kanonicima, o njihovim pravima, povlasticama i dužnostima općenito, a u Drugom odsjeku o pojedinim kanonicima. »Columnae Capituli Dignitates« su: veliki prepozit i mali prepozit; zatim slijede kanonici koji imaju neke službe (»qui officia implent«): lektor, kantor, kustos, arhiprezbiter, nakon toga dolaze »mladi kanonici«: arhidakon i magister. Između kanonika bira biskup za posebne službe, kao što su *kanonik teolog* i *kanonik penitencijar* (*pokorničar*). Prvi vodi brigu u naviještanju Evanđelja i propovijedi u katedrali, a može mu se povjeriti i služba prodirektora Bogoslovnog sjemeništa, tj. rektora Visoke bogoslovne škole. Sam stolni kaptol bira *dekana*, koji vodi brigu o materijal-

82 Vidi: *Liber Registraturae Actorum Capitularium Incipiendo Ab ANNO MDCCCVII sub Ddssmo Dno Custode, et Canco Stanislao Szokolics, Acta capitulorum Anni 1818 XXVIII.*, u DAĐSK.

83 Vidi: *Ondje*.

84 Usp. /M. PAVIĆ - M. CEPELIĆ/, *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-djakovački i sriemski*, str. 16.

85 Usp. *Statuta Capituli Cathedralis Bosnensis seu Diacovensensis et Sirmiensis. Thytopographia dioecisana*, Đakovo 1928., str. 56. Uz tekst Statuta nalazi se Appendix s formulama zakletve prigodom ustoličenja kanonika te razni dopisi stolnog kaptola, Kongregacije Koncila i Konzistorija, Biskupskog ordinarijata i Red službe Božje u Stolnoj crkvi đakovačkoj. - Usp. F. HERMAN, *nav. dj.*, str. 20.

nim dobrima kaptola. Osim kanonika u kaptolu postoje i prebendari («vicarii chorales canonicorum»). Drugi dio Statuta općenito govori o kaptolu, o kaptolu »sede plena« i »sede vacante«. ⁸⁶ Ti su Statuti ostali na snazi sve do proglašenja novog Crkvenog zakonika 1983. godine, prema kojem se izrađuju i novi Statuti.

C. VREMENITA DOBRA KAPTOLA I PLAĆE KANONIKA

1. *Prepozitura sv. Petra u Kaptolu kraj Požege*

Zakladnom Poveljom o uspostavi stolnoga kaptola bosansko-đakovačkoga iz 11. lipnja 1773. *Marija Terezija* predala je kaptolu u posjed prepozituru sv. Petra u Kaptolu kraj Požege koja je dotada bila u posjedu srijemskog biskupa. ⁸⁷ To je dobro obuhvaćalo osam sela (Kaptol, Golo Brdo, Češljakovac, Galešić i Halilovac, Ramanovci, Doljanci i Komarovci, Bešinci i Pynrakovac, Podgorje) na površini od 6.044 jutra i 764 m² šuma, livada i oranica, zatim vlastelinski dvor s gospodarskim zgradama. ⁸⁸ Određeno je da se kroz prve tri godine čisti prihodi namijene za gradnju kanoničkih kurija u Đakovu. O posjeda je vodio brigu kanonik dekan, a njega je na licu mjesta zamjenjivao provizor. U kaptolskom arhivu čuva se bogata dokumentacija o tom posjedu od 1702. godine, s popisom stanovnika, njihovim urbarnim obvezama, računima i sl. Koliko je to dobro donosilo prihoda pokazuje npr. 1848. godina, kad je kaptol dobio 3.605 forinta, a deset godina kasnije, nakon ukinuće kmetstva svega 774 forinte čistog prihoda.

Kad je biskup *Josip Juraj Strossmayer* apelirao na cara da se nakon ukinuća crkvene desetine uredi materijalno uzdržavanje stolnoga kaptola, po nalogu ministarstva kulta poslana je posebna Komisija da in facie loci pregleda dobro Kaptol i ustanovi dohotke, koji su, kako rekosmo, bili svega 774 forinte (29. srpnja 1858.) Za vrijeme sabora u Zagrebu 1861. biskup je zatražio od Namjesničkog vijeća da se kaptolu nadoknadi manjak-razlika od 2.620 forinta. Namjesničko je vijeće Promemoriju uručilo Hrvatskoj dvorskoj kancelariji u Beču, ona Ministarstvu financija, ono, pak, Ravnateljstvu financija u Zagrebu. Ravnateljstvo financija poslalo je svoga izaslanika na dobro Kaptol i on je podnio izvještaj na osnovu kojeg je Ministarstvo financija predložilo Hrvatskoj dvorskoj kancelariji (7. prosinca 1862.) da se dobro ili djelomično dade u zakup ili jednostano proda. S time nisu bili suglasni ni biskup ni kaptol (8. travnja 1863.), štoviše, biskup je ponovno otišao u Beč i zatražio da se što prije donese rješenje. No, već tada se dalo naslutiti da će se dobro ipak morati prodati, pa je zatraženo mišljenje od Svete Stolice, a ona je prodaju odobrila 31. siječnja 1873. To se ostvarilo tek 1877. I vlada i kaptol računali su da će se za njega dobiti

⁸⁶ *Ondje*, passim.

⁸⁷ Vidi tekst Povelje, u *Zapisnici sjednica od 1780. do 1806.*, str. 1-4.

⁸⁸ Vidi: *Fond Strossmayer*, Fasc. *Stolni kaptol* od 1850. - 1900., br 4/1877.

od 100.000 do 120.000 forinta, međutim za cijeli posjed zajedno s vlastelinskim dvorom i gospodarskim zgradama kaptol je dobio od grofa *Antuna Attemsa* svega 45.000 forinta.⁸⁹

Kasnije je kaptol kupio mali vinograd od 6 jutara u *Lisniku* kraj Musića, na zapadu od Đakova, no i njega je 1902. prodao i kupio vinograd iste veličine u *Mandićevcu*. Vinovom lozom zasadena je površina od oko 4 jutara, jedan dio zasaden je vočkama, dok je manju površinu obrađivao vincilir za svoje potrebe. Nasad vinograda obnavljan je u vremenskom razmaku od 1930. do 1960. godine.⁹⁰ Iz praktičnih (ekonomskih) razloga taj je posjed zajedno sa zgradama zamijenjen za 8 katastarskih jutara i 944 čhv. površine u Trnavi (društvenog vlasništva Poljoprivredno Industrijskog Kombinata Đakovo).⁹¹

2. Kanoničke kurije, drva i vrtovi

a) Kurije, općenito i pojedinačno

Biskup *Matej Franjo Krtica* predao je kanonicima pet kurija, prve tri 30. lipnja 1777., četvrtu 1. listopada iste godine,⁹² a petu 1789. Sve su te zgrade niske i neugledne, a kad su pitali biskupa, zašto ih nije podigao na kat, vele da je odgovorio: »Ne želim da kanonici gledaju što biskup radi u svojoj sobi.«⁹³ Šestu kuriju podigao je biskup *Antun Mandić* (1811.), sedmu »domum splendidam« biskup *Mirko Raffay* (1823.), a obojica su sebi pridržali pravo odrediti kojem će se kanoniku kurija predati.⁹⁴ Osmom kanoniku nije bila potrebna kurija jer je kao rektor sjemeništa imao svoj stan.

Kurija br. 1. - Kurija br. 1 (Strossmayerov trg 1), bila je predana na upotrebu prvom prepozitu Đuri Andresu. Nakon smrti kanonika Petra Pejakića (6. 6. 1943.) ostala je kurija kroz neko vrijeme prazna, no čim su započele ratne operacije, zauzela ju je vojska. Kad je na zahtjev Vlade Narodne Republike Hrvatske u Zagrebu biskupijska zgrada franjevačkog sjemeništa u Preradovićevoj ulici br. 15 ustupljena za smještaj Poljoprivredne škole, preseljena je iz nje Biskupijska tiskara sa stojišima i inventarom i smještena u lijevo krilo ove kurije. Kasnije je gradska tiskara (Tipografija) silom zauzela i drugi dio kuće i ostale dvorišne

89 Vidi: *Ondje, Kupoprodajni ugovor.*

90 Usp. J. SOKOL, *Stolni kaptol dakovački, Historijski i materijalni podaci*, u DAĐSK (*Važni dokumenti*). Kanonik i veliki prepozit Josip Sokol sabrao je niz vrijednih podataka o povijesti i materijalnim dobrima kaptola. Poslužiti ćemo se u kasnijem tekstu s tim podacima.

91 Vidi: Br. 15/1980., u DAĐSK.

92 Vidi: *Protocolum Actorum Episcopatum*, str. 181 - 182, u DAĐ.

93 Vidi: J. STANICH, *Brevis notitia*, str. 143/.

94 Vidi: *Fascikl Matija Pavić u Rukopisna ostavština svećenika*, u DAĐ.

zgrade, ali je sklopila ugovor s biskupijom o mjesečnoj najamnini. Prigodom nacionalizacije kanoničkih kurija godine 1960. država je htjela i tu kuriju nacionalizirati, međutim, nakon uloženih žalbi i načelne odluke same vlasti, to se nije dogodilo. Ugovor s »Tipografijom« raskinut je 1986. Od 1987. do 1989. godine sve četiri kurije na Trgu Josipa Jurja Strossmayera uređene su, a kurije br. 1 i br. 2 ugovorom predane na upotrebu Župi Svih Svetih u Đakovu za župni ured i stanove župnika i župnog vikara. Dosadašnji župni stan dan je u najam na trideset godina, a najamninu ubire biskupija koja je uložila velika sredstva za obnovu kurija.

Kurija br. 2. - Kurija br. 2 (Strossmayerov trg 2) bila je predana najprije Đuri Pleše. U ovom stoljeću, poslije smrti kanonika dr. Jakše Pliverića, u njoj je živio mons. dr. Zvonimir Marković, kanonik i profesor. Budući da je zgrada bila u vrlo trošnom stanju, kanonik je Marković zatražio dopuštenje da uredi kuriju. On sam je, osim zajedničkih, uložio mnogo vlastitih sredstava. On je praktično preuređio unutašnjost, čak i raskošno dotjerao i ukrasio stilskim drvenim rezbarijama i lamperijom, što je sve do najnovijeg preuređenja kurije izazivalo ugodan dojam. Nažalost, prigodom uređenja kurija, sav taj ukras i rezbarija je odbačena, bez velikog smisla da se sačuva starina. Danas je i ta kurija predana na upotrebu župi Svih Svetih i u njoj stanuju župnik i župni vikar.

Kurija br. 3. - Prvi uživatelj te kurije (Strossmayerov trg 3) bio je kanonik *Josip Andres*. U posljednje vrijeme u njoj su od kanonika stanovali *Matija Pavić* (1915. - 1929.), veliki prepozit, generalni vikar i profesor, zatim *dr. Andrija Spiletak* (1930. - 1941.), veliki prepozit, opat, generalni vikar, potom *Ivan Sečkar* (1946. - 1962.), kanonik lektor i profesor. Nakon toga je kurija predana na upotrebu Sjemeništu, jer su neki kanonici ostali stanovati u sjemenišnoj zgradi. Tu su stanovali *Ćiril Kos*, biskupski tajnik i *dr. Ivan Kopic*, profesor dogmatike, a kasnije *mons. Gejza Varga*, kanonik. I ta je kurija do temelja uređena, a u njoj danas stanuju *dr. Nikola Dogan*, kanonik kantor, *dr. Slavko Platz*, profesor filozofije i *mons. Antun Jarm*, tadašnji ekonom biskupije i jedini odgovorni voditelj radova na obnovi kurija.

Kurija br. 4. - Prvi kanonik koji je stanovao u kuriji br. 4, na uglu prema franjevačkom samostanu a sada uz Bogoslovno sjemenište (Strossmayerov trg br. 4) bio je *dr. Ivan Roka*, a posljednji *Mijat Senc*, koji je umro 1926. godine. Iako je nakon njegove smrti ona bila dodijeljena nekim kanonicima, oni nisu u njoj stanovali zbog vrlo lošeg stanja. Da kurija ne ostane prazna i zbog velike nestašice stanova, najprije je bila iznajmljena privatnim strankama, a kratko vrijeme nakon toga za uredske prostorije poreznog ureda. Nakon rata porezni je ured ukinut, a kuriju je okupirala vojska za kancelarijsko uredovanje vojne bolnice koja je bila smještena u zgradi Bogoslovnog sjemeništa. Nakon prestanka rada vojne bolnice kuriju je bez privole Kaptola

Mjesna stambena zajednica dodijelila Zavodu za socijalno osiguranje. Godine 1965. zgrada je bila ispražnjena i otada je predana Biskupskom ordinarijatu koji je, sve do njezinog uređenja, u nju smjestio umirovljene svećenike.⁹⁵ Danas u njoj stanuju *mons. dr. Andrija Šuljak*, kanonik magister i *mons. dr. Petar Aračić*, kanonik arhidakon.

Kurija br. 5. - Kuriju u Ulici Luke Botića br. 2 izgradio je biskup Krtica 1789. Zadnji kanonik koji je u njoj stanovao bio je *Stjepan Kelek*, opat. Poslije Prvog svjetskog rata ta je kurija prepuštena biskupu Antunu Akšamoviću koji je u nju smjestio svoje namještenike. Prema biskupovoj preporuci kurija je iznajmljena za kancelarije mjesne pošte koja je tu ostala sve do 1956. godine. Kurija je bila nacionalizirana, ali je na temelju žable denacionalizirana i vraćena u vlasništvo Kaptolu. Neke stanare namjestio je sam grad u kuriju, a i Kaptol je iznajmio neke prostorije Mljekari »Dukat« iz Zagreba i Turističkom društvu »Đakovački vezovi« iz Đakova. Posebnim ugovorom sklopljenim između stolnoga kaptola i Skupštine općine Đakovo (5. veljače 1991.), kurija je obnovljena i preuređena u »Spomen muzej Josip Juraj Strossmayer«.⁹⁶

Kurija br. 6. - Kuriju br. 6, u Ulici M. Gupca br. 1, izgradio je biskup Antun Mandić (1811.). Nakon Prvog svjetskog rata kuriju je zauzela kotarska oblast za vojne svrhe. Zadnji kanonik koji je u njoj stanovao bio je *Petar Pejakić* (1917.-1920.). Kad se on preselio u kuriju br. 1, na preporuku biskupa Akšamovića Kaptol ju je dao u najam Obrtničkoj štedionici i Konzumnoj zadruzi, no te su ustanove već 1924. godine, zbog nesolidnog poslovanja likvidirane. Nju je biskup Antun Akšamović kupio za smještaj katoličkih omladinskih organizacija, međutim njihov smještaj je bolje riješen. Tada je (1925.) biskup kuriju predao svojoj sestri Ivki Klajić r. Akšamović i nećakinji Anki ud. Ficko.⁹⁷ Danas u toj kuriji ima svoj Bistro »I« g. Lacković.

Kurija br. 7. - Najljepšu kuriju koja se nalazi u Ulici hrvatskih velikana br. 28 izgradio je svojim troškom biskup *Mirko Raffay* 1823. na biskupijskom zemljištu i poklonio je Stolnom kaptolu. Sebi i svojim nasljednicima zadržao je pravo da kuriju dodjeljuju za stanovanje kanoniku po svom izboru. Najvjerojatnije je najprije izgrađen ulični dio, a tek kasnije dvorišni. To mišljenje potkrepljuje i činjenica što se prvi bunar koji se sada nalazi u hodniku ovog dijela kurije sigurno prvobitno nalazio na slobodnom prostoru i tek nadogradnjom ovog dvorišnog trakta bio ugrađen u zgradu. Od 1920. godine u toj kuriji stanovali su kanonici: *dr. Anđelko Voršak*, posvećeni biskup, pomoćnik

95 Usp. J. SOKOL, *Stolni kaptol dakovački, Historijski i materijalni podaci*, u *DAĐSK (Fascikl: Važni dokumenti)*.

96 Vidi: *Urudžbeni zapisnik br. 3/1991.*, u *DAĐSK*.

97 Usp. J. SOKOL, *Nav. dj.* u *DAĐSK*.

biskupa Strossmayera, generalni vikar i kapitularni administrator biskupije nakon smrti biskupa Strossmayera i biskupa Ivana Krapca, zatim *Stjepan Kellek*, opat, od 1992. do 1936.; potom *Josip Sokol*, veliki prepozit i opat, od 1937. do 1976.⁹⁸ Poslije Sokola u njoj je stanovao *Mato Bešlić* (1977.-1990.), veliki prepozit i generalni vikar. Danas u njoj stanuju *mons. Vilim Hirschenhauser*, kanonik kustos i *mons. dr. Marin Srakić*, pomoćni biskup, veliki prepozit i generalni vikar.

b) Gradnja novih kurija

O kaptolu i kurijama je biskup Strossmayer napisao: »Treće je zamašnije i dulje dakako vremena treba, da se izvede a to jest: valjalo bi kuće kanoničke smjestiti u red dvajuh bližnjih ulica. Sadašnje mjesto tih kuća je nisko i močvarno. Njегда je tu bez dvojbe teкао obkop gradski.«⁹⁹ Biskup Strossmayer nije ostvario tu svoju želju, možda i zato što je većinu novca što ga je dobivao od prodanih šuma i prihoda od vlastelinstva davao najviše svom Zagrebu, a potom i drugim kulturnim i crkvenim ustanovama.

Biskup *dr. Ivan Krapac* odmah je nakon ustoličenja 29. lipnja 1910. postavio dva zadatka za biskupiju: izgraditi novo sjemenište i podići nove kanoničke kurije. Prvi zadatak brzo je ostvario izgradivši zgradu današnjeg Bogoslovnog sjemeništa. Nakon toga izgradio je dvije višekatkice u Zagrebu u Gajevoj ulici, koje je oporučno ostavio Dječaćkom sjemeništu đakovačke i srijemske biskupije koje je postojalo u Osijeku, ali su one 1960. nacionalizirane bez ikakve odštete.

Za gradnju novih kanoničkih kurija imao je gotov plan i nacрте, ali je tada došao Prvi svjetski rat i nastupila nagla smrt biskupova 1916. Prema njegovoj zamisli trebale su se četiri kanoničke kurije na trgu srušiti, trg pred katedralom proširiti sve do niza kuća na istočnoj strani Ulice A. Cesarca. U tom nizu kuća nalazile su se tri biskupijske kuće i tri privatnih vlasnika, koje je biskup namjeravao otkupiti i odmah ih porušiti zajedno s biskupijskim kućama i na tom mjestu izgraditi tri reprezentativne jednokatne kurije za sve kanonike. Tako bi Đakovo dobilo lijep i prostran trg pred katedralom, a kaptol bi se riješio starih, dotrajalih, vlažnih kurija. Nažalost, taj plan nije ostvaren. Nacrti se čuvaju u Arhivu stolnoga kaptola.

Postojeće kanoničke kurije na Strossmayerovom trgu kao spomenici kulture stavljene su pod zaštitu Konzervatorskog zavoda i time izuzete od rušenja, a posebnim žalbenim postupkom nisu nacionalizi-

⁹⁸ Usp. J. SOKOL, *Nav. dj.* u DAĐSK. Mons. Sokol je najopširnije opisao tu kuriju, njezinu gradnju, obnove, položaj, a sam je mnogo u nju ulagao, jer je u njoj živio punih četrdeset godina.

⁹⁹ J. J. STROSSMAYER, *Stolna crkva đakovačka* u *Glasnik*, 2, 1874., br. 18. str. 143.

rane nego su ostale u vlasništvu Stolnoga kaptola.¹⁰⁰ U namjeri da se za kanonike izgrade novi stanovi, povela se rasprava o tome da se stare kurije predaju gradu, npr. za muzej ili galeriju, a da se na lokaciji kurije u Botičevoj ulici izgradi jedna jednokatnica sa šest stanova i ostalim nužnim prostorijama. Zbog nedostatka novca ni taj se plan nije ostvario.

Treba spomenuti da je biskup *Antun Akšamović* 1928. godine proveo velike preinake i adaptacije u biskupijskoj kući Preradovićeve ulica br. 15 i tu u prizemlju s desne i s lijeve strane ulaznih vrata uredio dva prostrana komforna stana s gospodarskim zgradama i vrtom za stan dvojice kanonika koji nisu mogli useliti u kurije jer su silom prilika bile zauzete za druge svrhe.¹⁰¹

d) *Drva i vrtovi*

Od vremena istrage protiv biskupa Mateja Franje Krtice koja je uslijedila nakon anonimne tužbe počelo se potezati pitanje *drva i vrtova* za kanonike. Namjesništvo je naredilo biskupu brigu i ljubav prema kanonicima koju je on, treba priznati, redovito pokazivao, a uz to je naložio da se svakom kanoniku, dade po jedno jutro vrta i iz obližnjih biskupskih šuma ogrjevnog drveta.¹⁰² Kaptol je ponavljao molbe i slao predstavke, nakon čega je biskup ugovorom obećao drva »pro uniuscuiusque indigentis atque omnino gratis et absque ullo pretio.«¹⁰³

Teže je bilo pitanje *vrtova*. Biskup je bio predložio dvije parcele zemljišta što su ih ranije uživali kanonici Korpar i Pleše,¹⁰⁴ a kanonici su tražili četiri vrta.¹⁰⁵ Nato je biskup naložio vlastelinskom provizoru *Duri Arvaju* da u blizini vlastelinskog vrta, »in diverticulo Jelinjak«, zajedno s đakovačkim načelnikom i susjedima odmjeri za kanonike četiri jednaka vrta za potrebu kuće. Ustupnim listom od 23. srpnja 1800. biskup Krtica zauvijek je predao kanonicima za vrtove zemljište koje je ležalo u blizini Terezijanske vojarne na izlazu iz Đakova za Osijek.¹⁰⁶ U novije doba kanonici su imali samo male vrtove oko svojih kurija koji su nakon Drugog svjetskog rata nacionalizirani uz odštetu koja nikad nije plaćena. Usprkos prosvjedima i Kaptola i biskupa, na njima su izgrađene tri zgrade za smještaj oficira koje nagrđuju komplekt historijskog središta biskupskog grada Đakova.¹⁰⁷

100 Vidi: *Uruđbeni zapisnik za godinu 1958.-1960.*, passim, u DADSK.

101 Usp. J. SOKOL, *Nav. dj.*, str. 4, u DADSK.

102 Vidi: *Zapisnici sjednica od g. 1780. - 1806.*, str. 175, u DADSK.

103 Ondje, str. 193.

104 Ondje, str. 175.

105 Ondje, str. 185.

106 Vidi: *Zapisnici sjednica od g. 1780. - 1806.*, str. 248 i 254, u DADSK.

107 Usp. J. SOKOL, *Nav. dj.*, u DADSK. U Kaptolskom arhivu čuvaju se dokumenti o nacionalizaciji kaptolskog zemljišta i zgrada.

3. Crkvena desetina i državne dotacije

Car *Josip II.* u zakladnoj Povelji od 16. veljače 1781. godine nije samo povećao stolni kaptol za dva mjesta nego je i odredio da se *polovina crkvene desetine s vlastelinstava u Erdutu, Vukovaru, Nuštru i Retfali* - s kojih je do tada desetina išla pečujskoj biskupiji - namijeni stolnom kaptolu bosanske ili đakovačke biskupije, uz obvezu da od prihoda daje za državne potrebe 240 forinta.¹⁰⁸

Od 6. ožujka 1812. godine kaptol od svojih prihoda nije više morao uplaćivati u »cassa parochorum« koja je bila spojena s vjerozakonskom zakladom, ali je preuzeo obvezu da će na svom posjedu podizati i uzdržavati crkve i škole te tamošnjem župniku plaćati kongruu od 300 forinta, a učiteljima osigurati dolično uzdržavanje. Ukoliko bi kaptolu od prihoda što ostalo, morao je prenijeti na glavnice namijenjenu za uzdržavanje kanoničkih kurija, za njihov popravak u slučaju nesreće ili požara, dok su o redovitim popravcima sami kanonici vodili brigu.¹⁰⁹

Kad je 11. travnja 1807. godine utemeljeno sedmo mjesto u kaptolu, određeno je da tome kanoniku biskup iz *biskupske menze* daje godišnje 1500 forinta, a kanoniku arhiđakonu osim redovite kanoničke plaće doda još 100 forinta.¹¹⁰ I nakon što je đakovačka župa odijeljena od kaptola osmi je kanonik iz biskupske menze dobivao 1500 forinta, a za vrijeme biskupa *Matije Pavla Sučića* (upravljao biskupijom od 1830. do 1834.) kaptol je predložio da osmi kanonik bude ujedno rektor i da iz sjemenišne glavnice dobiva plaću od 1500 forinta.¹¹¹

Do dokinuća kmetstva kaptol je od desetine i urbara dobivao godišnje 5.880 forinta a iz dobra Kaptol 3.605 forinta, dakle u svemu 9.485 forinta. Nakon dokinuća kmetstva i urbarnih daća kaptol je kroz slijedeće dvije godine dobivao samo prihode s dobra Kaptol, pa je morao, da bi nekako preživio, posuditi iz kase stolne crkve 4.000 forinta uz kamate. Nakon što su dokinuta dva mjesta, ostala šestorica primala su od hrvatske vjerozakonske zaklade po 300 forinta godišnje pripomoći, a kasnije je svota povišena na 600 forinta. U ime odštete za desetinu određeno je 2. ožujka 1860. da kaptol dobiva godišnje 2.700 forinta, dakle 2.620 forinta manje nego što je primao prije 1848. godine.¹¹²

Osim tih prihoda kanonici su participirali kamate od fundiranih misnih zaklada kod katedrale, zatim stolni kaptol je dobivao određeni

¹⁰⁸ Vidi tekst Povelje u: /J.STANICH/, *Diversa*, XXXI. 159, u *DAD*.

¹⁰⁹ Vidi tekst Diplome u: /J.STANICH/, *Diversa* u *DAD*.

¹¹⁰ Vidi tekst Povelje u: /J.STANICH/, *Diversa* u *DAD*.

¹¹¹ Vidi: *Protocollum Actorum Capitularium Ann. 1832.*, br. 55/1832 u *DADSK*.

¹¹² Vidi: *Fond Strossmayer, Fascikl. Stolni kaptol od 1850. - 1900.*, u *DAD*.

postotak od drugih zaklada o kojima je vodio brigu kao upravitelj Dijecezanskog i Kaptolskog računarskog ureda. Nakon Prvog svjetskog rata četvorica kanonika i dvojica tajnika Biskupskog ordinarijata primali su plaću iz državnog proračuna kao državni činovnici, a nakon Drugog rata četvorica kanonika dobivala su mirovinu od države, jer su za nju ispunili uvjete. Ostali su poput drugih svećenika centralnih dijecezanskih ustanova dobivali plaću od biskupije, s neznatnom razlikom u ime vlastitog vinograda o kome vodi brigu ekonom biskupije.¹¹³

D. STOLNI KAPTOL U ŽIVOTU ĐAKOVAČKE I SRIJEMSKE BISKUPIJE

Sve do najnovijih vremena stolni kaptoli su bili uz biskupa prva i najeminentnija institucija u biskupiji kojoj su bile povjerene najodgovornije službe. Djelokrug njihova rada bio je zacrtan u zakladnim poveljama i Statutima, a odnosio se na dva osnovna područja: *bogoslužje* u stolnoj crkvi i briga za nju, te *administracija*. Administrativne poslove u biskupiji kaptol je najviše obavljao kroz *dijecezanski konzistorij* u kojemu su svi kanonici bili virilisti. U toj upravi naročitu zaslugu stekao je stolni kaptol bosanski ili đakovački i srijemski za brigu oko *Bogoslovnog sjemeništa* što ga je biskup Antun Mandić otvorio u Đakovu koje je tada imalo jedva 1200 stanovnika! Kanonici su zaredom bili njegovi rektori ili prodirektori, mnogi i profesori.¹¹⁴

1. Briga za bogoslužje i stolnu crkvu

Prva briga stolnoga kaptola bila je bogoslužje u stolnoj crkvi, zatim moljenje Božanskog oficija (kanoničkog kora) te služenje konventualnih i zakladnih misa. Osim toga jedan od kanonika vodio je brigu o sviranju, pjevanju i uređenju crkve. Biskup Matej Franjo Krtica orguljašu je dodao *dva dječaka* »discantista et altista« koji su pod ravnanjem orguljaša nedjeljom i blagdanom pjevali na konventualnim misama.¹¹⁵ S vremenom je nestalo sjaja u stolnoj crkvi... »samo je nedjeljom i većim svetkovinama dolazio orguljaš župne crkve svirati i pjevati crkvene pjesme koje je inače pjevao puk "rurarium Ecclesiarum cantum producens"«,¹¹⁶ izvještava Antun Mandić kao vizitator biskupije za vrijeme sedisvakancije nakon biskupa Krtice. No, on se nakon što je nekoliko mjeseci kasnije imenovan đakovačkim biskupom, pobrinuo za sjaj stolne crkve i pjevanja u njoj i doveo za ravnatelja kora *Jakova Heibla*, Mozartova šurjaka, vrsnog kompozitora, i uz njega isto tako dobre koraliste koji su započeli njegovanje koralnog i zbornog pjevanja u

113 Usp. J. SOKOL, *nav. dj.*, str. 2 - 3, u *DAD*.

114 Usp. M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište u Đakovu*, passim.

115 Vidi: *Protocollum actorum episcopaliū ab ANNO 1773.*, str. 542 u *DAD*.

116 A. MANDIĆ, *Relatio od 23. srpnja 1805.*, Vidi Fasc. M. Pavić, u *Rukopisna ostavština svećenika*, u *DAD*.

đakovačkoj katedrali koje se nastavilo do Drugog svjetskog rata, dako pod budnim okom stolnoga kaptola koji je i sam u svome gremiju imao poznate kompozitore.¹¹⁷

Stolni kaptol je vodio brigu i o zgradi stolne crkve, kako stare tako i nove. Izuzetne zasluge stekao je on za vrijeme gradnje nove katedrale, što je i sam Strossmayer nekoliko puta priznao: »Veliku zahvalnost imamo u tom obziru očitovati prema stolnomu kaptolu, koji se upravo svojski za poduzeće naše zauzima...«.¹¹⁸ Najveća zasluga ide stolnom kaptolu što je u izvornoj ljepoti sačuvana »najljepša crkva između Carigrada i Venecije«, kako ju je nazvao papa IVAN XXIII., iako je bila na udaru silnih kiša (zbog nepravilno izvedenog krova i sastava kupole sa zidovima) i potresa koji ju je uzdrmao 1884., dakle tek što je bila završena, ratova i požara. Teško ju je oštetio požar koji je buknuo u orguljama, 23. lipnja 1933. Na portalima stoje imena biskupa »obnovitelja katedrale«, a iza njih bezimeni »kanonici kustosi« koji su nosili teret obnove.

2. Stolni kaptol - »locus credibilis«

Iako već i zakladne Povelje vele da stolni kaptol bosanski ili đakovački mora imati svoj *arhiv*, njemu ipak u času ponovne uspostave nije priznato pravo »loci credibilis«. Za vrijeme državnog sabora 1790. obratio se on s molbom da mu se i to pravo prizna, ali bez uspjeha,¹¹⁹ iako su i dva njegova člana zajedno s predstavnicima drugih kaptola prisustvovala saboru 1792.¹²⁰ Biskup Antun Mandić odmah je na početku svoje uprave biskupijom zatražio da se bosanski ili đakovački i srijemski stolni kaptol i u tome izjednači s ostalim kaptolima u kraljevstvu. Dvor je na to pristao i slijedeće godine car je Dekretom V. (zak. čl. 26) 1807. dopustio da se kaptol služi svojim starim pečatom iz 1373. godine, koji je u sredini imao lik sv. Petra a oko njega natpis »*Sigillum Capituli Sancti Petri Boznensis*«, a na novi žig je još dodano »seu Diacovensis«.¹²¹

Dokumenti »loci credibilis« čuvali su se odvojeno od ostalih kaptolskih spisa, pod dva ključa, u posebnom trezoru u koji je smio ulaziti samo kanonik lektor s još jednim kanonikom zajedno. Arhiv je bio smješten najprije u oratoriju stare katedrale, zatim kad je otvoreno sjemenište u bivšem franjevačkom samostanu, u prostoriji pokraj sakristije sjemenišne crkve, a neko vrijeme u bivšem franjevačkom sjeme-

117 Usp. A. FILIPOVICH DE HELDENTHAL, *Xivot velikoga biskupa... Antuna Mandicha*, Pechuh, Slovima Stjepana Knexevicha, 1823.

118 J. J. STROSSMAYER, *Stolna crkva dakovačka*, u *Glasnik biskupije bosanske ili djakovačke i srijemske*, 2, 1874., br. 18, str. 142.

119 Usp. *Acta Comitiorum* 1790. str. 312.

120 Usp. *Acta Comitiorum* 1792. str. XII., versio latina.

121 Vidi: *Protocollum Authenticum qua loci credibilis*, Anno 1808, br. 1, u *DAĐSK*.

ništu (Kolegij sv. Bonaventure), a sad se nalazi u prizemlju biskupskog doma u prostorijama Dijecezanskog arhiva. Prema knjizi »Protocollum loci credibilis« stolni kaptol je, između 1807. i 1852. godine, kao »locus credibilis« obavio 488 sudskih akata.¹²²

3. Briga o materijalnim dobrima biskupije

Neposrednu brigu o Vlastelinstvu bosanske ili đakovačke biskupije vodilo je činovništvo koje je neposredno biskupu polagalo račune. Nakon Prvog svjetskog rata, dok je biskupija bila bez biskupa, a najavljena je agrarna reforma, stolni kaptol je »sede vacante« podnio predstavku regentu kraljeviću Aleksandru, da se u ime zasluga đakovačkih biskupa, naročito biskupa Josipa Jurja Strossmayera, vlastelinstvo sačuva kako bi i budući biskupi mogli s tim dobrima vršiti »uzvišenu svoju zadaću koli crkvenu toli narodnu i humanitarnu«. ¹²³ U nacionalizaciji (agrarnoj reformi) biskupiji su oduzeti samo neki majuri, dok je glavnima šuma i oranica ostala netaknuta.

Nakon Drugog svjetskog rata nacionaliziran je i sekvestiran najveći dio biskupskog vlastelinstva, njegove pokretne i nepokretne imovine, a prema Zakonu o nacionalizaciji biskupijskim ustanovama ostavljena su tri »historijska maksimuma« za uzdržavanje sakralnih kulturnih spomenika.¹²⁴ Da bi u novonastalim prilikama sjemenište i ostale centralne biskupijske ustanove mogle normalno funkcionirati, stolni kaptol je podnio predstavku biskupu *Antunu Akšamoviću* u kojoj je predloženo da se osnuje *Ekonomat biskupije*,¹²⁵ što je on, reklo bi se, providencijalno prihvatio. Ta dobro zamišljena institucija ujedinjuje materijalno i ekonomsko poslovanje svih centralnih ustanova i uspješno djeluje i danas. U svakom slučaju, najveću zaslugu u tome imaju tadašnji članovi stolnoga kaptola, naročito kanonik i profesor *dr. Ivan Rogić* koji je izradio Statute poučen dugogodišnjim iskustvom ravnatelja Biskupskog vlastelinstva.¹²⁶

4. Stolni kaptol - zbor uglednih svećenika

Kad je zagrebački kanonik *Antun Mandić* došao u Đakovo (1805.) kao vizitator i saznao da u biskupiji bosanskoj ili đakovačkoj i srijemskoj nema *ni prepozita ni opata »s infulom« (mitronosca)* koji bi sede vacante bar u stolnoj crkvi mogli služiti pontufikalnu misu, odmah je poslao dvorskom kancelaru u Beč izvanrednog glasnika s prijedlogom

122 *Ondje* u *DADSK*.

123 Usp. *Prepis predstave stolnoga kaptola đakovačkoga...*, u Đakovu, dne 12. travnja 1919., u *DADSK*.

124 Usp. J. SOKOL, *Nav. dj.* str. 5 7-8, u *DADSK*.

125 Usp. J. SOKOL, *Nav. dj.*, str. 9, u *DADSK*. - Vidi: Br. 15/1945., u *DADSK* -2129/45, u *DAD*.

126 Vidi: *Statuti Ekonomata biskupije đakovačke* u *DAD*.

da se »pro decore cleri catholici« u dijecezi na području koje nesjedinjeni (pravoslavni) imaju toliko arhimandrita krstonoša bar *Ivan Wittmann*, tadašnji kapitularni vikar, nagradi čašću infuliranog opata ili prepozita.¹²⁷ To je Dvor prihvatio, pa je od njega do zadnjeg kanonika »mitronosca« *Rudolfa Šverera* iz reda aktualnih kanonika bilo 22 opata, 5 prepozita i pet protonotara »mitronosaca«.

Biskup *Josip Kuković* (1834. - 1848.) isposlovao je za stolni kaptol đakovački čast *naslovnih biskupa de Risano (od Risnja)*, naslovom što ga je i on sam nosio prije nego što je postao đakovačkim biskupom. Petorica kanonika nosila su taj naslov: *Ivan Matizović, Karla Pavić, Josip Matić, Matija Mihaljević, Gašpar Radić i Juraj Streit*. Četvorica kanonika bila su posvećena za biskupa: *Josip Kuković, Anđelko Voršak, Ćiril Kos i Marin Srakić*.

Od sedamdesetitri (73) do sada imenovana aktualna kanonika dvadesetipetorica bili su doktori teologije, odnosno filozofije ili crkvenoga prava, preko trideset njih bili su profesori na Visokoj bogoslovnoj školi, a dvadesetišestorica vodili su Bogoslovno sjemenište kao njegovi rektori. Bilo je među njima priznatih pisaca, pjesnika, povjesničara i muzičara: *Ivan Roka, Stjepan Opoevčanin, Đuro Serić, Karla Pavić, Juraj Tordinac, Milko Cepelić, Matija Pavić, Andrija Spiletak, Ivan Rogić i Pero Ivanišić*.¹²⁸

U oproštajnoj riječi svom preminulom subratu jedan je kanonik rekao: »Ēto, draga braćo i sestre, kanonici umiru jedan za drugim, ali stolni kaptol ostaje dovijeka!«. Da, moglo se tako govoriti prije negoli je započeo proces reformi i prilagodbi starih struktura u Crkvi. Val promjena zahvatio je i stolne kaptole, pa i stolni kaptol bosanski ili đakovački i srijemski. Za vrijeme Drugog vatikanskog koncila jedni su htjeli da se ta stara institucija sačuva i prilagodi novim vremenima,¹²⁹ a drugi su požalili što su stolne crkve postale isključivo turistička atrakcija a ne mjesto svečanog bogoslužja, čemu su dobrim djelom pridonijeli i sami stolni kaptoli koji su postali »beneficia sine officiis«. ¹³⁰ Pred kraj zasjedanja koncila počele su se stvarati ideje o »atraktivnijim« institucijama, kao što su biskupski vikari, zborovi savjetnika, prezbiterijalna i druga svećenička vijeća, koje su nastajale »iz baze«. U sukobu dvaju mišljenja, sačuvati kaptole ili dokinuti, prevladalo je prvo i tako su i oni ušli u novi Zakonik kanonskoga prava (1983.), ali im je djelokrug rada i odgovornosti bitno smanjen (usp. kann. 503 - 510).

¹²⁷ Vidi: *Protocollum actorum od 23. srpnja 1805.*, u *DAD*.

¹²⁸ Usp. E.GAŠIĆ, *Brevis conspectus*, passim.

¹²⁹ Usp. J.BEYER, *De Capitulis Cathedralibus servandis vel supprimendis*, u *Periodica* 63, 1974., br. 4, str. 477.

¹³⁰ Usp. A. ANOVEROS, Cadix-España, u *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Vol. III, Pars IV, *Typis Polyglottis Vaticanis* 1974., str. 253.

Kroz dugu povijest postojanja stolnom kaptolu đakovačkom nije bila namijenjena neka izuzetno velika zadaća, od početka spadao je u red »capitula minora«, a to je ostao do danas. On se ne može pohvaliti s nekim latifundijama, dodijeljen mu je toliki posjed da može mirno obavljati svoje funkcije. On ne spada u red onih na imanju kojih su zabilježene bune kmetova. Ako je vjerovati sačuvanim dokumentima, stolni kaptol bosanski ili đakovački i srijemski u miru je živio sa svojim »kmetovima« na imanju Kaptol kraj Požege. Mirno je živio i sa svojim biskupima, a sitne i sporadične trzavice između pokojeg kanonika i biskupa nisu ostavljale posljedice na život biskupije. Stolni kaptol đakovački ustanovljen je i ostao »in subsidium melioris animarum curae administrationis, et pro augendo Dei Omnipotentis et Ecclesiae servitio«.¹³¹

III. POJEDINI KANONICI

Smatramo prikladnim i pojedinačno iznijeti kratke životopise svih kanonika od obnove stolnoga kaptola do danas. Među njima ima i onih koji su mnogo pridonijeli za život biskupije ne samo svoga vremena nego i za kasnije naraštaje, ali su gotovo prepušteni zaboravu. Ovaj rad posvećen je svima njima sa željom da se sačuva uspomena na njih i da potaknemo marljive radnike koji će još više osvijetliti te zaslužne muževe naše Crkve đakovačke i srijemske. Podatke smo uzeli iz djela naših dijecezanskih povjesničara¹³² i dijecezanskog arhiva, kao i iz vlastitih bilježaka.

1. Đuro Korpar (1776. - 1794.)

Rođen je u Varaždinu 1728. Humaniora je učio ondje, filozofiju u Zagrebu, teologiju u Trnavi. Zaređen je za svećenika u Pečuhu 1751., gdje je i služio prvu sv. misu kod dominikanaca 1. listopada. Bio je kapelan u Zemunu dvije i pol godine, zatim je 1754. imenovan župnikom u Sotu kao prvi dijecezanski svećenik. Ondje je bio srijemski generalni vikar, a kanonikom je imenovan 1776. godine. Govorio je hrvatski i malo njemački. U Đakovu je bio prepozit. Umro je u 66.

131 Vidi tekst Povelje, u E. GAŠIĆ, *Brevis conspectus*, str. 97.

132 Usp. /M. CEPELIĆ - M. PAVIĆ/, *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-djakovački i srijemski*. God. 1850. - 1900., Zagreb, 1900. - 1904., str. 6-24. 194 - 210. - E. GAŠIĆ, *Brevis conspectus historicus diocesum bosnensis-diacovensis et sirmiensis*, Sumptibus auctori/u/s (!), Essekini 1944. (jedan dio tog djela /od str. 1 do 66/ preveden je i tiskan, ali je sačuvan samo jedan primjerak.) - M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište u Djakovu 1806. - 1906., Preštampano iz »Glasnika«. Tisak Bisk. tiskare u Djakovu 1911. - napose: Necrologium exhibens nomina pie in Domino defunctorum Canonicorum Cathedralis Ecclesiae Bosnensis seu Diacovensis a tempore Capituli hujus restauratione*, u DAĐSK. - U *Glasniku biskupija bosanske i srijemske* i u *Vjesniku đakovačke biskupije* sačuvani su nekrolozi o pojedinim kanonicima u kojima se može naći mnogo podataka iz njihova života - Smatramo potrebnim navesti i književno-znanstveni rad naših kanonika, zato kod pojedinih imena navodimo i bibliografiju prema: M. SRAKIĆ, *Bibliografija svećenika đakovačke i srijemske biskupije* (1527. - 1981.), u Izdanju Bogoslovnog sjemeništa Đakovo, Đakovo, 1982., /autograf/.

Diacovensia 1/1995.

godini života u kapucinskom samostanu u Osijeku 3. svibnja 1794., gdje je bio na liječenju. Sahranjen je u staroj gornjogradskoj crkvi.

2. Đuro Pleše (1776. - 1798.)

Rodio se u Delnicama 1725. godine. Učio je na Rijeci i u Zagrebu. Za svećenika je zaređen 1750. Neko je vrijeme službovao u senjskoj biskupiji, a u đakovačku je biskupiju došao s biskupom Čolnićem. Čolnić ga je imenovao prvim župnikom u Trnavi (1758.), odakle je 1767. prešao u Piškorevce, a odatle 1776. u Đakovo za kanonika. I on je bio veliki prepozit te generalni vikar. Umro je u Đakovu 10. siječnja 1798. u 74. godini života. Sahranjen je u kripti stare stolne crkve.

3. Josip Andres (1776. - 1800.)

Rodio se u Đakovu 1736., učio je u Loretu, zaređen je za svećenika 1759. Govorio je hrvatski i talijanski. Župni vikar u Đakovu i Semeljcima, zatim 1766. župnik u Piškorevcima, odakle je 1768. prešao u Semeljce. Kanonikom je imenovan koncem 1776., instaliran je 8. siječnja 1777. Od 1798. godine i on je bio veliki prepozit te generalni vikar. Umro je u Đakovu 14. ožujka 1800., u 64. godini života, u 5 sati ujutro. Sahranjen je u kripti stare stolne crkve.

4. Dr. Ivan Roka (1776. - 1789.)

Rođen je u Györu 1726. godine. Pravo mu je prezime Fuchs (lisica) što mađarski znači Roka. Bio je isusovac, no s ukinućem reda prešao je u dijecezanske svećenike. Prije dolaska u Đakovo bavio se knjigom. Objavio je djela teološkog, katehetskog, povijesnog sadržaja, zatim govore i pjesme. Bio je začasni kanonik biskupije Vac i Čanad, u kojoj je služio prije svoga dolaska u Đakovo. Znao je i francuski pa je bio dušobrižnik Lorenaca, koji su se naselili u Banatu. Kanonikom je imenovan 1776., a preminuo je 11. veljače 1879. Sprovod je vodio biskup Krtica.¹³³ Sahranjen je u đakovačkom gradskom groblju (grob nepoznat).

5. Dr. Franjo Monaldi (1782. - 1797.)

Rođen 1746. godine u Rijeci. Škole završio ondje i u Grazu, zaređen 1771., u Đakovo došao s biskupom Krticom koji ga je imenovao svojim ceremonijarom. Htio ga je odmah učiniti kanonikom, pa ga je poveo u Beč i predstavio prokancelaru biskupu Baizathu, koji je rekao da je premlad.¹³⁴ Mjesto toga postao je Monaldi župnikom u Đakovu,

¹³³ Pregled djela Ivana Roke vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.* Đakovo, 1982., br. 260 - 264, 481 - 485, 819 - 821, 1001, 1208 - 1212, 1238 - 1242.

¹³⁴ O tome kako ga je premlada biskup Krtica predložio za kanonika, već je bilo riječi u drugom dijelu ove rasprave. Usp. J. STANICH, *Brevis notitia*, 1820., privez u G. PRAY, *Specimen hierarchiae Hungaricae*, Pars I, Posonii et Cassoviae 1776.

a kanonikom imenovan je 1782. godine. Umro je nenadano kao kanonik čuvar 15. prosinca 1797. Pokopao ga je biskup Krtica u kripti stare katedrale.

6. Matija Bročko (1782. - 1797.)

Rodio se u Budimu 1732. od hrvatskih roditelja. Ondje je završio škole i bio zaređen, ali kao pitomac srijemske biskupije. Došavši u srijemsku biskupiju bio je župni vikar u Zemunu i Karlovcima. Godine 1771. postavljen je za upravitelja župe Golubinci, nakon toga u Đakovu za aktuara biskupske kancelarije. Godine 1782. imenovan je kanonikom. Umro je kao kanonik kustos 23. listopada 1797. u 65. godini života. Sahranjen je u đakovačkom gradskom groblju (grob nepoznat).

7. Andrija Krčelić (1790. - 1798.)

Rodio se u Pokupskom 1733. godine. Učio je u Zagrebu i Györu, a za svećenika je zaređen 1758. godine u Zagrebu kao svećenik iste biskupije. Godine 1761. imenovan je župnikom u Šamcu, a 1774. u Brodu. Te su župe tada spadale pod zagrebačku biskupiju. Nakon razgraničenja sa zagrebačkom biskupijom, Andrija Krčelić je ostao u đakovačkoj biskupiji. U Brodu je bio dekan, tu je odlikovan čašću Apostolskog protonotara. Godine 1790. prešao je za kanonika u Đakovo. Umro je kao kanonik kantor u 65. godini života, u Osijeku 27. rujna 1798. Sahranjen je u staroj gornjogradskoj župnoj crkvi.

8. Dr. Stjepan Opoevčanin (1794. - 1817.)

Rodio se u Tovarniku 26. 7. 1739., učio u Mađarskoj i Loretu. Bio je doktor filozofije i teologije. Zaređen je 1764. Najprije je bio župni vikar u Tovarniku, zatim (1771.) župnik u Ivankovu. U toj je župi izgradio župni dvor vlastitim sredstvima. Iz Ivankova je 1781. godine prešao u Tovarnik. Bio je svećenik pečujске biskupije, ali je i poslije razgraničenja i odvajanja župa ostao u đakovačkoj i srijemskoj biskupiji. Kanonik je od 1794. Najprije lektor, zatim 1800. veliki prepozit. Odlikovan je čašću opata BDM de Valle. Imenovan je prvim prodirektorom novoosnovanog Liceja u Đakovu (1806. - 1811.). Bio je prisjednik požeške, virovitičke i srijemske županije. Njegov životopisac veli: »Bio je doista Kristov svećenik, neumoran radnik u vinogradu Gospodnjem, učen i poznati latinski pjesnik«. Umro je u 78. godini života u Đakovu 12. listopada 1817. Sahranjen na gradskom groblju, gdje mu se još nalazi spomenik.¹³⁵

¹³⁵ Usp. M. PAVIĆ, *Nav. dj.*, str. 65. Što je objavio vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 1068 - 1071.

9. Ivan Vittmann (1789. - 1829.)

Ivan Vittmann (Wittmann, Vittman) rođen je u Požegi 1746. godine. Učio u Zagrebu i Bolonji, zaređen u Zagrebu 1769. Najprije je bio župni vikar, a poslije župnik u Duboviku, odakle je prešao u Mitrovicu kao župnik i dekan. Godine 1789. imenovan je kanonikom kantorom, a poslije je postao lektor. Odlikovan je čašću prepozita Sv. Augustina de Quinque Ecclesiis (od Pečuha). Bio je dva puta kapitularni vikar: poslije biskupa Mateja Franje Krtice i Antuna Mandića. Umro je u 83. godini života u Đakovu 12. siječnja 1829. Sahranjen je u gradskom groblju u Đakovu (grob nepoznat).

10. Nikola Abramčiković (1798. - 1810.)

Rodio se u Požegi 1746. godine, ondje je završio škole. Zaređen je za svećenika 1770. Bio je župni vikar u Vrpolju i Đakovu, zatim prebendar. Župnik đakovački 1788., kanonik i župnik od 1798. do 1810. Umro je u Đakovu u 66. godini života kao kanonik kantor 27. prosinca 1810. Sahranjen je u župnoj crkvi Svih Svetih u Đakovu.

11. Dr. Stanko Sokolić (1798.- 1849.)

Rodio se u Rijeci 1759., gdje je učio niže i srednje škole. Teologiju je učio u Grazu i ondje postigao doktorat iz filozofije. Zaređen je 1783. Najprije je službovao u Rijeci, gdje je postao član zbornog kaptola (1793.), odakle ga je biskup Krtica doveo u Đakovo (1798.). Umro je u Đakovu kao kanonik kantor, 5. 4. 1849. u 91. godini života i 51. godini kanonikata. Sahranjen u gradskom groblju u Đakovu (grob nepoznat).

12. Dr. Đuro Sertić (1799. - 1808.)

Rođen je u Udbini 1741. Učio je u Loretu, Beču i Pešti. Bio je doktor filozofije i teologije. Zaređen je za svećenika 1765. Najprije je bio dvorski svećenik, a 1781. župnik u Kukujevcima, zatim 1788. u Vinkovcima, a 1794. u Nijemcima. U isto vrijeme bio je i dekan. Kanonikom je postao 1799. Bio je prvi ravnatelj Bogoslovnog sjemeništa (1806.); odlikovan je čašću opata Sv. Andrije od Višegrada. Umro je kao kanonik arhiđakon u Požunu, u 56. godini života, kao predstavnik stolnoga kaptola prateći na opći državni sabor biskupa Mandića. Napisao je dijecezanski katekizam koji je doživio dva izdanja.¹³⁶

13. Josip Berešević (1800. - 1826.)

Rodio se u Osijeku 1753. godine. Učio je u Pešti i bio svećenik ostrogonске nadbiskupije, jer je Osijek tada spadao pod Ostrogon. Bio

¹³⁶ Jezgra nauka kerstjanskoga, pisme i molitve bogoljubne, za sluxbu, i zabavu duhovnu puku kerstjanskomu prikazane Osiek, 1791., i 2. izd. Osik, 1807. Usp. M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 822, 823.

je odgojitelj djece grofa Illeshazia i kraljevski revizor knjiga. Kanonikom je imenovan 1800., instaliran 23. veljače 1801. Bio je infulirani prepozit de Oront (mitronosac). Umro je u 73. godini života, u Đakovu 8. veljače 1826. Sahranjen na gradskom groblju u Đakovu.

14. Dr. Franjo Kolundjić (1807. - 1827.)

Roden u Požegi 23. 9. 1761., učio u Pečuhu, Loretu i Budimu. Doktor filozofije i teologije. Zaređen je u Đakovu 17. 12. 1785. godine. Bio je dvorski svećenik kod biskupa Krtice, zatim je na vlastiti zahtjev prešao za župnog vikara u Vinkovce. Prvi župnik u Bošnjacima (1790. - 1794.) gdje je podigao župnu crkvu. Odatle je 1794. na vlastiti zahtjev prešao u župu Dubovik - danas župa Podcrkavlje - a već sljedeće godine u Ivankovo (do 1805.), zatim u Gorjane (1805.), gdje je ostao tek dvije godine. Tu je imenovan dekanom, a držao je i nadgrobni govor biskupu Krtici (31. 5. 1805.), što ga je i izdao: »Govorenje pokopno o biskupu Krtici« (Osijek, 1809.).¹³⁷ Godine 1807. imenovan je kanonikom. Na zahtjev biskupa Mandića u kaptolu je osnovano i mjesto sedmog kanonika koji je imao preuzeti upravu Bogoslovnog sjemeništa. Na to mjesto bio je predložen i imenovan dr. Franjo Kolundjić, župnik gorski, koji je tu službu obavljao dvije godine (1807. - 1809.), zatim je imenovan katedralnim arhidakonom i opatom sv. Dimitrija Srijemskoga. Odrekao se kanonikata (1824.) i stupio u franjevački red kao p. Pavao. Na oproštaju su mu Josip Mihalić, župnik sotski, i Ivan Mihaljević, župnik drenjanski, posvetili pozdravne elegije. Umro je u franjevačkom samostanu u Šaregradu 31. prosinca 1827.¹³⁸

15. Martin Pervis (1808. - 1809.)

Martin Pervis (Perviz) rodio se u Požegi 28. 5. 1756. godine. Učio u Zagrebu, Trnavi, Budimu i Pečuhu. Zaređen je 1780. Bio župnik vikar u Zemunu, Kukujevcima i Mitrovici, a od 1788. godine vojni svećenik. Godine 1791. dobio je župu Babina Greda. Tu je uredio župnu kuću i crkvu, a htio je urediti i crkvu u Šamcu, međutim 1807. postao je župnikom u Vinkovcima, gdje je bio začasni kanonik i dekan. Već sljedeće godine (1808.) imenovan je aktivnim kanonikom i rektorom sjemeništa (1808. - 1809.). Umro je kao rektor sjemeništa već 1809. u 54. godini života. Sahranjen je u kripti stare katedrale.

16. Dr. Ivan Matizović (1810. - 1848.)

Rodio se u Tovarniku 29. 3. 1765. Učio u Trnavi gdje je postigao doktorat iz teologije. Zaređen je 1791. godine; imenovan župnim vikarom u Tovarniku, a 1798. godine župnikom i dekanom u Mitrovici (tamo izgradio crkvu). Bavio se i starinama grada Sirmiuma. Zbirke su

¹³⁷ Usp. M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 447.

¹³⁸ Usp. M. PAVIĆ, *Nav. dj.*, str. 91 - 92.

mu otpremljene u Peštu. Bio je prijatelj knjige i dobrotvor svakomu. Kanonikom je postao 1810. Bio je rektor sjemeništa kroz 22 godine (1808. - 1832.), prodiktor Liceja 26 godina (1811. - 1837.). Najduži rektorski mandat! Govorio je hrvatski, njemački i mađarski. Bio je odlikovan čašću opata BDM od Petrovaradina, titularnog biskupa Risanskoga, velikog prepozita. To je muž veoma zaslužan za život biskupije, naročito sjemeništa i Liceja. I sam car Franjo odao je priznanje rektoru i cijelom profesorskom zboru (1820.). Njegovom je zaslugom sjemenište s teologijom stalo na čvrste noge. Umro je u Đakovu 15. veljače 1848.¹³⁹

17. Gabrijel Janković (1812. - 1836.)

Rođen je u Grabarju, župa Podcrkvlje, 1753. godine, i bio je učenik znamenitog slavonskog pisca *Vida Došena*, župnika u Zdencima. Učio je u Požegi i Zagrebu, zaređen je 1777. Bio je župni vikar u Sibinju, od 1787. župnik u Otoku kroz 25 godina, gdje je veoma revno djelovao. Kanonikom je postao 1812. Umro je kao kanonik lektor 10. siječnja 1836., u 83. godini života. Bio je vrlo jednostavan i vrijedan svećenik.

18. Stjepan Palešćak (1812. - 1816.)

Rodio se u Požegi 1774. Učio u Požegi i Pečuhu. Zaređen je 1798. Najprije je bio dvorski svećenik, potom župnik u Trnavi (1800.), od 1810. godine kanonik i župnik u Đakovu. Umro je u Đakovu 31. kolovoza 1817., u 42. godini života, a sahranjen je u župnoj crkvi.

19. Josip Kuković (1817. - 1831.)

Rodio se u Zagrebu 29. studenoga 1782. Učio u Zagrebu i ondje zaređen 1805. Najprije župni vikar u Zagrebu, potom 1806. župnik u Brdovcu. Godine 1817. došao je s biskupom Mirkom Raffayem u Đakovo koji ga je imenovao svojim tajnikom, a sljedeće godine đakovačkim župnikom. Godine 1821. canonicus a latere. Odlikovan je čašću opata BDM de Kolban, prelata banskog stola. Nakon smrti biskupa Raffaya bio je kapitularni vikar (1830.). Godine 1831. prešao je u Zagreb kao kanonik kustos, odlikovan je čašću naslovnog biskupa Risanskog (1833.). Kasnije je taj titulu rezervirao za đakovačke ugledne svećenike. U Zagrebu je bio i generalni vikar biskupa Alagovića. Imenovan je biskupom đakovačkim (25. srpnja 1834.), posvetio ga je biskup Alagović 23. studenoga, a iste godine, tj. 14. prosinca ustoličen u Đakovu. Postavio je temelje samostana časnih sestara. U metežu godine 1848. abdicirao (18. 11. 1849.). U mirovini živio u Beču gdje je i umro 17. travnja 1861. Sahrnjen u biskupskoj grobnici u Đakovu 27. travnja iste godine.¹⁴⁰

¹³⁹ Ondje, str. 93 - 94.

¹⁴⁰ Usp. E. GAŠIĆ, *Nav. dj.* str. 85 - 86. - Objavljena djela vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br.

20. Nikola Pinterović (1832. - 1846.)

Rodio se u Đakovu 1775. Učio u Pečuhu, zaređen 1800. Pet godina bio je dvorski kapelan i prebendar. Godine 1806. župnik u Punitovcima, 1807. župnik i dekan u Gorjanima i začasni kanonik. Godine 1882. postao je aktualni kanonik kantor. Sljedeće je godine obavljao kanonsku vizitaciju s biskupom Sučićem. Bio je vrlo uzoran svećenik. Umro u Đakovu 1. prosinca 1846., u 71. godini života.

21. Karla Pavić (1832. - 1859.)

Rodio se u Tovarniku 27. 6. 1779, učio u Pečuhu. Zaređen 1803. godine. Kratko vrijeme župni vikar u Tovarniku i upravitelj župe u Lipovcu, a potom u Lovasu. Kad je u Đakovu otvoren Licej, biskup Mandić je Karla Pavića postavio za profesora logike, metafizike, praktične filozofije i matematike. Napisao je više djela s najrazličitijih područja, od molitvenika, pedagogike do govora i priručnika iz matematike.¹⁴¹ Župnik u Mitrovici 1810., u Vinkovcima 1822., opat BDM od Bihaća. Kanonik od 1832. Odlikovan je čašću naslovnog biskupa Rissanskog i velikog prepozita. Umro 31. siječnja 1859. godine, u 81. godini života.

22. Pavao Filipović (1832. - 1850.)

Rodio se u Kopanici 13. 4. 1780. godine. Učio u Vinkovcima, a teologiju u Pečuhu, gdje ga je 1. 4. 1805. za svećenika zaređio kapitularni vikar Josip Pethö, biskup melotenski i izabrani drivatski. Župni vikar u Vrhovini i Babinoj Gredi te upravitelj župe u Vinkovcima. Bio je prvi duhovnik u novootvorenom sjemeništu. Godine 1809. postao je župnikom u Kopanici i dekanom, tu je dao sagraditi crkve na filijalama. Godine 1807. bio je kratko vrijeme upravitelj u Bošnjacima. Tamo se posvađao s oficirima radi nemorala što su ga ovi širili među mladeži, naročito ženskom. Radi toga je ostavio Bošnjake i prešao u Đakovo za duhovnika. Bio je svećenik pravog crkvenog duha. Umro je kao kanonik lektor 28. listopada 1850. u 70. godini života.

23. Dr. Josip Matic (1832. - 1876.)

Rodio se u Virovitici 13. 12. 1791., učio u Đakovu i Pešti, gdje je stekao doktorat iz teologije. Zaređen je 1815. godine. Bio je najprije kratko vrijeme konzistorijalni bilježnik, a zatim kroz duže vrijeme profesor fizike, matematike, prava i crkvene povijesti. Na tom mjestu ostao punih 16 godina, a 14 godina obavljao je službu bilježnika stolnoga kaptola. Jedan je od glavnih sudionika pri kodifikaciji statuta

108, 467, 697, 701, 702, 895.

¹⁴¹ Vidi u M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 250, 251, 318, 349, 463, 464, 465, 812 - 814, 966, 986, 1074 - 1077.

stolnoga kaptola koji su dovršeni 1818. Kanonikom je imenovan 1832. i ostao je u kaptolu 44 godine, a već sljedeće godine izabran je za kapitularnog vikara nakon smrti biskupa Matije Pavla Sučića. Nakon odlaska biskupa Kukovića, burnih godina 1848./49., bio je njegov glavni namjesnik i upravitelj biskupije. Rektor sjemeništa (1832. - 1837.), prodirektor Liceja (1837. - 1862.), dijecezanski školski nadzornik. Odlikovan je čašću opata sv. Helene od Podborja (1836.) i naslovnog biskupa Risanskog (1859.) te viteštvom reda sv. Leopolda (1863.). Bio je vrlo ugledna osoba u biskupiji i, kako se govorilo, kandidat za biskupa, kad je abdicirao Kuković. U svom dugom i radinom životu, kao svećenik za vrijeme petorice biskupa, bio je Matić ne samo svjedokom, nego i jedan od prvih suradnika uprave u đakovačkoj i srijemskoj biskupiji, a od 1832. do konca života bio je uz biskupe prvi i odlični savjetnik, ugledni prelat, muž pun dostojanstva i ozbiljnosti cijelom svojom pojavom i vladanjem. Bio je gotovo trideset godina desna ruka biskupa Strossmayera, kojemu je u sjemeništu bio poglavar. Strossmayer ga je veoma cijenio, imenovao ga je glavnim nadzornikom u gradnji katedrale. Umro je u Đakovu 14. ožujka 1876., u 85. godini života.¹⁴²

24. Toma Crndić (1836.)

Rođen u Čajkovcima, župa Vrpolje, 1781. godine. Učio u Pečuhu, zaređen za svećenika 1805. Župni vikar u Kopanici, Sibirju, prebendar i profesor te bilježnik konzistorija. Godine 1809. župnik u Vrbici, zatim neko vrijeme opet profesor. Bio je poznat kao čovjek strogih moralnih načela, zato je bio strah i trepet sviju. Kanonikom je imenovan 1. listopada 1836., ali je 6. listopada iste godine umro u Vrbici.

25. Dr. Martin Komendo (1836. - 1858.)

Rodio se 9. 10. 1787. u Sentivanu kod Györa u Mađarskoj u župi koja i danas spada pod arhiopatiju sv. Martina, Pannonhalma. Govorio je hrvatski, koji mu je bio materinji jezik, zatim njemački, mađarski i latinski. Zaređen za svećenika 1812., bio župni vikar u Osijeku 2 i Đakovu. Godine 1814. dolazi u Đakovo za prefekta, od 1816. do 1829. godine profesor biblika u Đakovu; doktorirao u Pešti 1820. godine. On je bio prvi klerik Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu koji je stekao doktorat a da nije studirao ni na jednom sveučilištu. Kroz duže vrijeme predavao je dogmatiku kao suplent. Godine 1830. imenovan je župnikom u Piškorevcima. Biskup Matija Pavao Sučić hvalio je njegova »insignia talenta ac in omni ramo scientiarum profundarum eruditio-nem«. Biskup Kuković ga je 1836. godine pozvao u stolni kaptol za kanonika magistra i skolastika. Otada je predavao dogmatiku. Poslije je bio odlikovan naslovom prepozita od St. Sapientiae od Titela. Umro

¹⁴² Usp. A. CUVAJ, *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, Knjiga druga, Zagreb, 1908., str. 369 - 371.

Diacovensia 1/1995.

je u Đakovu 24. siječnja 1858., kao kanonik kantor, u 71. godini života. Sahranjen je na đakovačkom groblju, grob nepoznat.¹⁴³

26. Mihael Koporčić (1837. - 1840.)

Rodio se u Vukovaru 3. 12. 1791., zaređen za svećenika 1815., župni vikar u Mitrovici i Sotinu. Od 1816. župnik, a poslije i dekan u Lovasu (1817. - 1837.). U kaptol je došao 1837. kao rektor sjemeništa (1837. - 1840.). Umro je već 20. siječnja 1840. godine, u 49. godini života.

27. Ivan Rastović (1840. - 1861.)

Rodio se u Sv. Andriji kod Budima 13. 6. 1783. godine, učio u Pešti, Požunu i Trnavi. U biskupiju ga primio i zaređio biskup Mandić 1806. godine. Župni vikar u Đakovu, potom dvorski svećenik, 1808. godine župnik u Aljmašu, a 1814. u Osijeku 1. Prepozit sv. Augustina de Quinque-Ecclesiis. Posvetio ga je u Osijeku biskup Kuković (1836.). Kanonikom je postao 1840. godine, kad i rektorom sjemeništa (1840. - 1847.), kanonik lektor. Zadnje godine proveo je u kaptolskom domu, na uglu prema katedrali. Umro kao kanonik lektor u Đakovu u 79. godini života 26. prosinca 1861. Sahranjen u gradskom groblju u Đakovu, grob nepoznat.

28. Dr. Matija Mihaljević (1847. - 1881.)

Rođen u Vukovaru 25. 1. 1794. Pučku školu završio u Vukovaru, gramatikalne u Kaloči, gimnaziju od V. do VIII. u Osijeku. Bogoslovne nauke započeo u Đakovu, a nastavio u Pazmaneumu u Beču. Za svećenika zaređen 1817. Župni vikar u Sotinu i Sotu (1819.). Nakon dvije godine postao je profesor filozofije (1821. - 1822.), potom moralne i pastoralne teologije u Đakovu (1822. - 1833.). Kroz to vrijeme spremao se i položio doktorat iz filozofije i teologije u Pešti 1828. Župnik i dekan đakovački, a 1847. imenovan je kanonikom i profesorom dogmatike (1847. - 1860.). Bio je rektor sjemeništa (1847. - 1850.), opat Presv. Trojstva od Petrovaradina, naslovni biskup Risanski (12. 12. 1876.), generalni vikar, veliki prepozit. Bio je izuzetno vrstan profesor i vesele naravi, ali je znao uspostaviti red i na župi i u sjemeništu. Umro je u Đakovu 5. prosinca 1881., u 87. godini života.¹⁴⁴

29. Adam Sukić (1851. - 1862.)

Rodio se u Osijeku 24. 12. 1794. Učio u Pečuhu i Đakovu, zaređen 1819. Župni vikar u Trnavi i Brodu, potom devet godina dvorski

¹⁴³ Usp. M. PAVIĆ, *Nav. dj.*, str. 93 - 134.

¹⁴⁴ Usp. Dr. Matija Mihaljević /nekrolog/ u *Glasnik biskupija bosanske i sriemske*, 9, 1881., br. 23, str. 212-213.

svećenik kod biskupa Raffaya, zatim župnik u Klakaru (1828.), od 1840. župnik u Osijeku III, a već sljedeće godine u Osijeku I, gdje je bio i dekan. Bio je član hrvatskog sabora 1848. Za vrijeme nereda u Osijeku 1848. jedva sačuvao živu glavu bijegom izvan grada. Godine 1851. prešao je u Đakovo za kanonika i rektora sjemeništa (1851. - 1860.)¹⁴⁵ Za opata BDM Petrovaradinske posvetio ga je pečujski biskup Ščitovski, jer je u Đakovu bila sedisvakancija. Umro u Đakovu 8. studenoga 1862. kao kanonik kustos u 68. godini života. Sahranjen na gradskom groblju u Đakovu.

30. Gašpar Radić (1860. - 1885.)

Gašpar (Gašo) Radić rodio se u Vukovaru 5. 1. 1796. godine. Prve razrede pučke i gimnazijske škole završio je u Vukovaru kod franjevac, a ostale u Osijeku i Vinkovcima. Htio je stupiti u franjevački red, ali ga od toga odgovori đakovački kanonik Franjo Kolundjić, kasnije i sam redovnik-franjevac. Stupio u đakovačko sjemenište gdje je završio filozofsko-teološke studije. Zaređen je za svećenika 1819. godine; nakon toga bio je župni vikar u Jankovcima, Osijeku II i Osijeku I (8 godina), Petrovaradinu. Godine 1831. imenovan je župnikom u Petrovaradinu Ljudevitovom dolu, gdje je ostao 17 godina. Godine 1848. prešao je u Petrovaradin tvrđu, odatle 1851. u Mitrovicu. Tu je imenovan opatom sv. Dimitrija Srijemskoga, ali mu se poremetilo zdravlje, pa je 1853. prešao u Vinkovce, gdje je bio imenovan i dekanom. Za kanonika - arhidakona imenovan je 1860. Bio je odlikovan čašću naslovnog biskupa Risanskoga i velikog prepozita. Obnašao je službu generalnog vikara. Njegov životopisac veli da je bio »personificirana čednost, bezazlenost i poniznost«, čovjek molitve¹⁴⁶ Umro u Đakovu 28. travnja 1885. kao veliki prepozit, u 90. godini života i 66. godini svećeništva. Sahranjen u gradskom groblju u Đakovu.

31. Dr. Jerolim Andrić (1860. - 1879.)

Jerolim (Jerko) Andrić rodio se u Vukovaru 21. 9. 1807. godine. Učio filozofiju u Đakovu, a teologiju u Pešti. Zaređen je 1831. Župni vikar u Osijeku I. Godine 1834. profesor filozofije i opće povijesti u đakovačkom Liceju. Tu je kao profesor uz veliku marljivost vrlo brzo položio rigorozu na peštanskom sveučilištu i stekao doktorat iz filozofije i teologije. Nakon devet godina, tj. 1843. godine, profesor morala, pastorala i pedagogije. Prvi je te discipline predavao na hrvatskom jeziku i napisao prvi priručnik pastoralne teologije na hrvatskom jeziku.¹⁴⁷ Godine 1848. prešao je za župnika u Otok, a 1860. godine vratio

¹⁴⁵ O prilikama u sjemeništu za vrijeme njegovog rektorata napisao je Jakov Stojanović, vidi u: M.SRAKIĆ, *Jakov Stojanović; iz života u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu, u Croatica Christiana Periodica* 24, 1991., br. 25, str. 130 - 132.

¹⁴⁶ Usp. + Gašpar Radić, u *Glasnik* 13, 1885., br. 8, str. 93 - 95.

¹⁴⁷ Vidi u: M.SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 500.

Diacovensia 1/1995.

se u Đakovo za kanonika i rektora sjemeništa (1860. - 1862.). Obnašao je i službu prodirektora Liceja i kao takav bio je i dijecezanski školski nadzornik. Bio je član hrvatskog sabora 1861. Po naravi je bio nagao i oštar, radin i točan, pun domoljublja. Odlikovan je čašću opata sv. Helene od Podborja. Umro je kao kanonik kustos u Đakovu 20. 10. 1879., u 73. godini života. Sahranjen na gradskom groblju u Đakovu.¹⁴⁸

32. Antun Zviršić (1862. - 1872.)

Rođen u Iloku 12. 1. 1809., zaređen je 1832. Župni vikar u Piškovecima i Petrovaradinu (tu ga je zamijenio Strossmayer), zatim dvorski svećenik i tajnik biskupa Kukovića. Godine 1847. postao je dekanom i župnikom u Đakovu, a 1862. kanonikom. U biskupskoj kancelariji stekao je iskustvo i znanje crkvenog prava što mu je dobro došlo u upravi župom i sjemeništem. Bio je rektor sjemeništa (1862. - 1865.) i katedralni arhidakon. Bio je opće poznat i štovan kao muž blage i tihe čudi. Umro je u Đakvu 28. svibnja 1872. godine kao kanonik arhidakon, u 64. godini života, sahranjen na gradskom groblju u Đakovu.¹⁴⁹

33. Juraj Tordinac (1865. - 1893.)

Juraj Tordinac (potpisivao se uvijek Juraj, a zvali su ga Đuro) rođen je u Đakovu 17. 4. 1813. Pučke škole završio je u Đakovu, a gimnaziju u Vinkovcima. Za svećenika ga je zaređio biskup Kuković 1836. godine. Župni vikar u Svilaju, Podcrkavlju, Kopanici, Osijeku II, potom Osijeku III. Burne 1848. morao je pobjeći iz Osijeka zajedno sa župnikom Adamom Sukićem da si spasi glavu od odmetnika. Postavljen je za župnog vikara u Đakovu. Godine 1850. postaje Strossmayerovim tajnikom, a 1854. godine župnikom u Brodu. Odatle se već 1856. godine vratio u Đakovo za direktora kancelarije. Godine 1865. postaje kanonik i rektor sjemeništa (1865. - 1872.), papinski komornik, generalni vikar, opat Presv. Trojstva od Petrovaradina i veliki prepozit. Za vrijeme gradnje katedrale imao je mnogo brige sa isplatom radnika. Kroz kaptol je prošao od službe kanonika magistra mlađega do časti velikog prepozita. Bio je predložen za naslovnog biskupa, ali tu čast nije dobio. Aktivno je sudjelovao u ilirskom pokretu i poznat je kao pjesnik. Surađivao je u »Danici«, dopisivao se sa Šulekom, Babukićem, Seljanom i dr. Stankovićem. M. Cepelić veli »da mu je molitva, knjiga i domovina najviše i gotovo jedino bila srcu prirasla«. ¹⁵⁰ Tordinac je bio ozbiljan i revan svećenik. Kao mladi župni vikar dva puta se zarazio

148 Usp. A. CUVAJ, *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, Knjiga druga, Zagreb, 1908., str. 373 - 374. - Ups. (dr. Jerolim Andrić), u *Glasnik* 7, 1879., br. 20, str. 176.

149 Vidi u M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 499.

150 M. CEPELIĆ, + *Juraj Tordinac* u *Glasnik*, 21., 1893., br. 12, str. 129 - 132. - Objavljena djela vidi u M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 1097 - 1103.

od tifusa kad je dvorio bolesne vojnike (1848. - 1849.). Katkada je bio otresit i nagao, ali ipak izvanredno dobar, dobroćudan i čedan. Umro je u Đakovu, 15. 6. 1893. godine. Sahranjen u gradskom groblju u Đakovu.

34. Dr. Franjo Šagovac (1872. - 1883.)

Rođen je u Slankamenu 16. 6. 1826. Studirao je u Đakovu i Pešti; zaređen 1849. godine u Zagrebu jer je biskup Kuković ležao u Beču bolean. Župni vikar u Drenju, Vrpolju i Đakovu, od proljeća 1851. g. profesor fizike i matematike, 1852. profesor morala i pastorala. Uz redovite discipline počeo je, po naročitoj odredbi biskupovoj, od proljeća 1853. predavati po jedan sat tjedno hrvatski jezik. Od 1862. godine župnik i dekan đakovački, profesor dogmatike. Čim je god. 1875. đakovačka škola postala vježbaonicom (»uzornom školom«), otpočeo je Šagovac, kao profesor katehetike, metodičke vježbe u uzornoj školi. Bio je imenovan dijecezanskim nadzornikom pučkih škola za »provincijalni« dio biskupije. Bavio se politikom i s Lukom Botićem bio biran u hrvatski sabor kao žestoki opozicionalac (1861.). Doktorat iz teologije stekao u Pešti. Godine 1872. kanonik, rektor sjemeništa (1872. - 1877.) i nadzornik liceja. Potkraj života pomračio mu se um, umro u Stenjevcu 16. 3. 1883., sahranjen najprije u Vrapču, a kasnije prenesen na gradsko groblje u Zagrebu na Mirogoju.¹⁵¹

35. Dr. Franjo Rački (1876. - 1877.)

Rođen u Fužinama 1828., zaređen 1852. Spada među najveće hrvatske historičare. Intiman je prijatelj Strossmayerov koji je provodio njegove planove. Učio u Beču u Pazmaneumu i Augustineumu. Nakon ređenja bio je profesor fizike, povijesti i crkvenoga prava u senjskom sjemeništu. Postaje kanonikom sv. Jeronima u Rimu. God. 1876. Strossmayer ga je imenovao kanonikom lektorom stolnog kaptola đakovačkoga. Godinu dana kasnije, na Strossmayerovo inzistiranje imenovan je kanonikom prvostolnog kaptola zagrebačkoga. Bio je papinski prelat, apostolski protonotar, opat sv. Andrije de Bistrica. Zajedno sa Strossmayerom osnovao je Jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti (danas HAZU) te Hrvatsko sveučilište. Bio je član mnogih znanstvenih i kulturnih ustanova. Umro u Zagrebu 13. 2. 1894., u 66. godini života. O njemu postoji obilna literatura.

36. Juraj Streit (1877. - 1899.)

Rođen u Osijeku 24. 4. 1826. godine, gdje je završio prve nauke. Bogosloviju je završio u Đakovu. Zaredio ga je pečujski biskup Sćitovski u Valpovu 8. lipnja 1849., jer je u to vrijeme đakovačka biskupska stolica bila upražnjena. Župni vikar u Trnavi, Punitovcima i Brodu.

¹⁵¹ Usp. A. CUVAJ, *Grada za povijest školstva*, Knjiga treća, Zagreb, 1909., str. 9 - 10.

God. 1852. profesor filozofije, prava i crkvene povijesti u sjemeništu. Kroz to vrijeme bio je i duhovnik sestara sv. Vinka u Đakovu. Godine 1862. imenovan je župnikom u Gradištu, a 1872. prelazi u Đakovo za župnika i dekana. Kanonikom magistrum imenovan je 1877., a time i rektorom sjemeništa (1877. - 1880.). Obnašao je službu generalnog vikara, odlikovan čašću opata BDM od Kopan-Morostor, naslovnog biskupa Risanskog i velikog prepozita. Umro u Đakovu 11. 5. 1899. Sahranjen na đakovačkom groblju.¹⁵²

37. Filip Molnar (1880. - 1893.)

Rođen u Đakovu 1. 10. 1827., odgojen pod pažnjom Mijata Stojanovića, poznatog pisca i učitelja. Zaređen 1852. godine i odmah nakon redjenja preuzeo je predavanje fizike i matematike, od 1853. i grčki jezik, od 1856. do 1860. samu filozofiju, a od 1860. biblijski studij te zadnje dvije godine dogmatiku. God. 1865. župnik u Vinkovcima i opat sv. Katarine Šarengradске. U Kaptol ušao 1880., tada je imenovan i rektorom sjemeništa (1880. - 1883.), a poslije prodirektorom (1883. - 1893.) Umro u Đakovu 12. 7. 1893. kao kanonik kantor. Sahranjen na đakovačkom gradskom groblju.¹⁵³

38. Gabro Babić (1883. - 1915.)

Rođen u Županji 1825., zaređen 1850. godine. Bio je među prvima koje je zaređio biskup Strossmayer. Župni vikar u Vinkovcima, zatim profesor i kateheta na gimnaziji sve do g. 1875., kad je prešao za župnika u Županju. Kao kateheta vodio je veliku borbu za hrvatski jezik. Odatle prelazi u Đakovo za kanonika arhidakona (1883.). U kaptolu ostao pune 32 godine, i u njemu je napredovao od katedralnog arhidakona, kustosa, lektora, do velikog prepozita. Odlikovan je čašću opata Presv. Trojstva od Petrovaradina. Darežljiv po naravi, bio je član utemeljitelj brojnih društava. Umro u Đakovu u 90. godini života 26. 1. 1915.¹⁵⁴

39. Dr. Stjepan Babić (1883. - 1911.)

Stjepan (Stevo) pl. Babić rodio se u Osijeku 19. 8. 1836., gdje je primio prvu naobrazbu, koju je zatim nastavio u Požegi i Zagrebu. Bogosloviju je započeo u Đakovu, a završio u Pešti. Zaređen je za svećenika 1859. U Pešti doktorirao iz teologije. Prvu godinu svećeništva proveo je kao župni vikar u Karlovcima, a 1860. godine došao je u Đakovo, gdje je predavao fiziku s matematikom i latinskim na filozofskom odsjeku. Zatim je pošao za misionara u Beograd. Od

¹⁵² Usp. (+ *Gjuro Streit*) u *Glasnik*, 27, 1899., br. 9, str. 84.

¹⁵³ Usp. + *Filip Molnar* u *Glasnik*, 21. 1893., br. 13, str. 137 - 138.

¹⁵⁴ Usp. + *Gabro Babić* u *Glasnik*, 43, 1915., br. 2, str. 22 - 23.

1873. do 1883. godine bio je župnik u Karlovcima. Došavši u kaptol bio je profesor morala i pastoralna (od 1883. do 1894.). Obnašao je službu rektora sjemeništa (1883. - 1887.), prodirektora Liceja (1893. - 1911.). U dijecezanskom glasilu »Glasniku« objavio je mnogo priloga i izvornih članaka i prijevoda. Preveo je poznato djelo Franje Hettin-gera *Timotej*, koje je objavljeno u »Glasniku« samo u nastavcima. Kao posebna knjiga tiskan mu je prijevod djela J. Scheichera *Svećenstvo i socijano pitanje*.¹⁵⁵ Kao odgojitelj bio je osobito obziran i blag, ali nipošto slab. Odlikovan je čašću opata sv. Katarine od Šarengrada. Umro kao kanonik lektor 25. 4. 1911. Sahranjen u kaptolskoj grobnici.¹⁵⁶

40. Josip Šestak (1887. - 1905.)

Rodio se u Košicama u Češkoj 14. 12. 1843., odakle je s roditeljima u ranom djetinjstvu došao u Osijek, gdje je završio početne i srednje škole, a bogosloviju u Đakovu i Pazmaneumu u Beču gdje je i zaređen 1869. Bio je duhovnikom časnih sestara i bogoslova u Đakovu. Nakon toga biskup ga je imenovao duhovnikom bolnice u Osijeku. Kao duhovnik u sjemeništu uveo je svagdašnji molitvenik po uzoru na bečki kolegij, širio je Marijinu kongregaciju, uveo društvo Sv. Djetinjstva u Đakovu i okolici. Nakon dvije godine postao je prvim ravnateljem i duhovnikom zakladne bolnice u Osijeku, a 1884. godine pozvao ga je biskup Strossmayer u Đakovo te mu povjerio upravu biskupijskih dobara. Nedugo poslije toga (1887.) imenovan je kanonikom magistrinom i rektorom sjemeništa, što je vršio sedam godina (1887. - 1894.). Odgojen u kolegiju Pazmaneumu, nastojao je sjemenišna pravila prilagoditi onima u Beču. Prijašnji »Ordo divinus« i »Modus vivendi« zamijenio je novijim pravilima. U sjemenišnoj crkvi osnovao bratovštinu Presv. Srca Isusova. Po naravi tih i blag i prema svakome uslužan; prigovarali su mu da je i previše popustljiv, što je on pred biskupom opovrgao valjanim dokazima. Nastojao je podići sjemenište i s materijalne strane: na sjemenišnoj zgradi je podignut drugi kat, profesorski dio preuređen je za bogoslove, a za profesore preuređeno je bivše franjevačko sjemenište. Kao rektor doživio je nemili događaj, kad su svi klerici skupno i samovoljno napustili sjemenište, ali se i brzo pokajnički vratili (napustili 15. 4. i vratili se 21. 4. 1893.). Nakon tog događaja biskup je proveo neke preinake na sjemenišnoj zgradi, a klericima je dopušten pristup vrtu uz crkvu. Umro je kao kanonik kustos u Đakovu 2. 10. 1905.¹⁵⁷

155 Usp. Proforski kolegij VBŠ-e kroz posljednjih 50 god., u *Vjesnik* 9, 1956., br. 10 i 11, str. 174.

156 Usp. + *Dr. Stevo pl. Babić*, u *Glasnik* 39, 1911, br. 8, str. 62 - 63. - Vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 159.

157 Usp. (+ *Josip, Šestak*), u *Glasnik* 33, 1905., br. 19, str. 154 - 155. - Napisao je Pravila za Bogoslovno sjemenište u Đakovu, vidi: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, Đakovo, 1982., br. 513.

41. Dr. Anđelko Voršak (1894. - 1921.)

Rođen u Iloku 7. 11. 1844. Srednje škole učio u Osijeku, teologiju je započeo u Đakovu, a nastavio u Rimu na Rimskom Kolegiju, gdje je, kao pitomac Germanikuma, postigao doktorat iz filozofije i teologije. Zaređen je u Rimu 1869. Sljedeće godine imenovan je biskupskim ceremonijarom, a potom duhovnikom časnih sestara. God. 1873. imenovan je župnikom i dekanom u Nuštru, a 1877. došao je za župnika u Đakovo. Kanonikom kustosom imenovan je 1894. godine, a 1898. postao je prvi pomoćni posvećeni naslovni biskup Zenopoljski. Bio je dva puta kapitularni vikar, poslije biskupa Ivana Krapca. Umro je kao veliki prepozit i generalni vikar nakon duge bolesti u Đakovu 4. 8. 1921., u 77. godini života. Bio je svećenik tih i neporočna života, a obnašao je brojne službe i časti u biskupiji.¹⁵⁸

42. Šime Čižmarević (1894. - 1912.)

Rodio se u Đakovu 19. 10. 1845., gimnaziju je završio u Osijeku. Bogoslovne nauke započeo je u Đakovu, a završio u Beču u Pazmaneu. Zaređen je 1870. godine. Župni vikar u Rumi i Karlovcima, kateheta u Osijeku. Godine 1874. profesor filozofije, latinskoga i njemačkoga jezika u sjemeništu (1874. - 1884.). God. 1884. imenovan je župnikom u Indiji i dekanom mitrovačkog dekanata; 1894. godine postao je kanonikom i rektorom u sjemeništu (1894. - 1900.), te profesorom morala, pastorala, pedagogike i katehetike (1894. - 1901.). Za ovog rektora može se primijeniti aksiom: »Cathedra sapiens ac devota, disciplina prudens ac justa, mensa decenter ordinata«. Poslije smrti biskupa Strossmayera bio je postavljen za jednog od upravitelja materijalnih biskupskih dobara. Nakon smrti rektora M. Šajnovića preuzeo je ponovno upravu sjemeništa kao prorektor, a poslije smrti S. Babića preuzeo je službu prodirektora sjemeništa. U radu je bio neumoran, u prijateljskom ophođenju mio, u svećeničkoj službi bogoljubazan, u crkvenoj službi pravedan, u javnosti čedan, u privatnom životu čist i neporočan. Godine 1910. opat BDM od Petrovaradina. Umro je u Đakovu 2. prosinca 1912.¹⁵⁹

43. Marko Šajnović (1900. - 1909.)

Rođen u Vinkovcima 23. 3. 1837., gdje je završio gimnaziju. Bogoslovne nauke svršio je u Đakovu gdje je i zaređen 1861. godine. Najprije je bio imenovan katehetom i kućnim kapelanom u samostanu u Đakovu, potom župnim vikarom u Bošnjacima (9 godina), i u Babinoj Gredi, zatim župnikom u novoosnovanoj župi Slakovci (1876.). Tu je kasnije imenovan dekanom tovarničkog dekanata. U rujnu 1900. godi-

¹⁵⁸ Usp. M. PAVIĆ, *Posvećeni biskup Dr. Anđelko Voršak*, u *Glasnik* 49, 1921., br. 16, str. 127 - 129. - Napisao je Pastirsku Okružnicu, vidi u M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 898.

¹⁵⁹ Usp. Ak-ć + Šime Čižmarević, u *Glasnik* 40, 1912., br. 23, str. 186 - 187.

ne došao je u stolni kaptol za kanonika i za rektora sjemeništa (1900. - 1909.). Kao rektor zatražio je od biskupa da se sjemenišna zgrada popravi. Za njegovo doba sjemenište je kupilo vinograd, poboljšalo se sjemenišno gospodarstvo i uredilo zemljište. Mjesto laika domaćinstvo u sjemeništu preuzimaju sestre Svetog Križa. I zgrada i ustanova sjemeništa dobile su novo lice, novi duh. Nakon smrti biskupa Strossmayera bio je jedan od upravitelja biskupskih dobara. Za njegovog rektorovanja mladi klerici (pitomci zadnja dva razreda gimnazije) prešli su u novoosnovano Dječjačko sjemenište u Osijeku. Umro u Đakovu 15. 11. 1909. Sahranjen u kaptolskoj grobnici.¹⁶⁰

44. Mihovil Cepelić (1910. - 1920.)

Rodio se na Vuki 21. 9. 1853. Srednje nauke dovršio je u Osijeku, a bogoslovske u đakovačkom sjemeništu. Teško bolestan zaređen je 1877. godine. Imenovan je župnim vikarom u Osijeku 3, potom ceremonijarom i biskupskim tajnikom i bilježnikom konzistorija, što je ostao sve do 1894., kad je imenovan župnikom i dekanom u Đakovu. Već 1888. godine odlikovan je čašću Papinskog komornika, a 1901. Apostolskog protonotara. Kanonikom je imenovan 1910. Aktivno se bavio politikom i u njoj sudjelovao u burnim godinama od 1878. i dalje. Skupljao je narodno blago i pisao znanstvene radove o narodnim rukotvorinama i biljkama (gljive). Zajedno s Matijom Pavićem napisao je monumentalno djelo »Josip Juraj Strossmayer«.¹⁶¹ Bio je povjerenik i desna ruka biskupa Strossmayera i dobar govornik. Kao kanonik lektor umro je u Đakovu 26. 3. 1920. god. u 67. godini života. Sahranjen na gradskom groblju.¹⁶²

45. Dr. Jakša Pliverić (1910. - 1938.)

Rodio se u Pakracu 25. 7. 1853. Studirao i doktorirao iz filozofije (cum applausu) 1885., zatim je bio odgojitelj djece grofa Ivana Draškovića u Trakošćanu (1887. - 1892.). Nakon toga došao je u đakovačko sjemenište, svršio teologiju za dvije godine i bio zaređen za svećenika 1894. Nakon ređenja bio je župni vikar u Ivankovu. Tu je razvio, napose u filijali Vodincima, pobožnost sv. Krunice i Presv. Srca Isusova. Godine 1896. imenovan je u Đakovu za duhovnika sjemeništa. Uz pobožnost prema Presvetom Srcu Isusovu u sjemeništu je uveo Apostolat molitve, postavljen je za moderatora svećeničkih udruga »Perseverantiae sacerdotalis«, »Društva svećenika klanjatelja«, širio je pobožnost Škapulara BD Marije. Od 1896. otpočele su u sjemeništu

¹⁶⁰ Usp. A. VINCETIĆ, + Marko Šajnović, u *Glasnik* 37, 1905., br. 21, str. 161-163.

¹⁶¹ Popis djela vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 958, 973, 974, 980, 991, 992, 994, 995, 1114, 1115, 1168, 1255.

¹⁶² Usp. M. PAVIĆ, + *Mihovio Cepelić*, u *Glasnik* 48, 1920., br. 5 i 6, str. 19 - 21. - O Cepeliću postoji oblina literatura, napose se njegovim životom i radom bavio pokojni Krešimir Pavić, djelatnik Muzeja Đakovštine.

stalne duhovne vježbe za svećenstvo. Iz Đakova je otišao u Osijek za prvog rektora dječaćkog sjemeništa (1899.). God. 1901. prelazi u zagrebačku nadbiskupiju, ali se 1910. g. vraća u Đakovo kao kanonik. Bio je rektor sjemeništa (1911. - 1913.), upravitelj zaklada. Bio je odlikovan čašću Apostolskog protonotara. Nadasve je bio vrijedan radnik i neumoran ispovjednik u stolnoj crkvi. Mnogo je radio na širenju česte sv. Pričesti, pisao je članke pobožnog sadržaja u Glasniku. Suzbijanje »bijeje kuge« stavljao je na srce svakom dušobrižniku s kojim je razgovarao. Umro u Đakovu 2. 2. 1938., u 85. godini života. Sahranjen u kaptolskoj grobnici.¹⁶³

46. Matija Pavić (1911. - 1929.)

Rodio se u Đakovu 31. 1. 1859., osnovnu školu završio u Đakovu, gimnaziju u Osijeku, licej i bogosloviju u Đakovu. Zaređen je 1882. godine, a nakon ređenja poslan je na studije u Beču, no zbog potreba u biskupiji pozvan je u Đakovo, gdje je postao profesorom crkvene povijesti i apologetike do 1895. Od 1895. do 1911. župnik u Semeljcima. Godine 1911. biskup Ivan Krapac imenovao ga je kanonikom u Đakovu. Tada je ponovno preuzeo profesuru iz apologetike i crkvene povijesti. Istakao se kao pisac raznih članaka, osobito iz domaće crkvene povijesti koje je objavio u Glasniku đakovačke i srijemske biskupije. I sam je bio nekoliko godina urednik Glasnika. Izdao je i knjigu *Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806-1906*, a s Milkom Cepelićem veliku knjigu *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-djakovački i srijemski god. 1850. - 1900.* S pravom ga možemo nazvati najvećim povjesničarom đakovačke i srijemske biskupije.¹⁶⁴ Obnašao je službu rektora sjemeništa (1913. - 1914.) i prodirektora (1913.-1926.). Matija Pavić bio je vrlo ugledan svećenik, po naravi vedar, plemenit, tijesno vezan uz sjemenište i klerike koji su rado slušali njegova živa i zanimljiva predavanja iz teologije i crkvene povijesti. Ostavio je mnogo bilježaka i građe za povijest đakovačke i srijemske biskupije. Bio je generalni vikar, odlikovan je čašću apostolskog protonotara, opata BDM od Petrovaradina. Umro u Đakovu kao veliki prepozit 25. 11. 1929., u 71. godini života. Sahranjen u kaptolskoj grobnici.¹⁶⁵

47. Stjepan Kellek (1911. - 1936.)

Rodio se u Osijeku 17. 12. 1851., škole završio u Osijeku i Đakovu. Zaređen je za svećenika u Đakovu 1874. Nakon ređenja bio je neko vrijeme u službi vojnog svećenika (Petrovaradin) i župnog vikara u Mitrovici, Rumi, Zemunu. Godine 1880. imenovan je upraviteljem

¹⁶³ Usp. A. SPILETAK, *Dr. Jakša Pliverić u Necrologium*, str. 17. - ISTI, + *Jakša Pliverić*, u *Glasnik* 66, 1938., br. 3. i 4., str. 27 - 28. Članak s područja teodiceje vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, Đakovo, 1982., br. 137.

¹⁶⁴ Objavljena djela vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 466, 844, 1168, 1202, 1283.

¹⁶⁵ Usp. A. SPILETAK, + *Monsignor Matija Pavić*, u *Glasnik* 57, 1929., br. 22, str. 178 - 180.

župe u Banovcima, zatim 1885. u Hrtkocima, te je 1893. godine postao župnik u Vrbanji, a od 1894. ondje i dekan vrbanjskog dekanata. Kanonikom ga je imenovao biskup Krapac 1911. Odlikovan je čašću opata Presv. Trojstva u Petrovaradinu (1915.). Bio je prisjednik Duhovnog stola, sudac Dijecezanskog suda, predsjednik Društva za širenje vjere, ravnatelj Vječnog Ružarija i član Marijine Kongregacije svećenika. Vodio je pedantno brigu o fondacijama. Umro kao kanonik kantor u Đakovu 18. 8. 1936. u 85. godini života. Sahranjen je u kaptolskoj grobnici.¹⁶⁶

48. Mijat Senc (1913. - 1926.)

Rođen u Vinkocima 26. 9. 1848., prve škole i šest razreda gimnazije završio u Vinkocima. Zareden je za svećenika 1872. Župni vikar u Osijeku 1, zatim trinaest godina prebendar i bilježnik konzistorija sve do 1890. Te godine prešao je u Babinu Gredu kao upravitelj župe, a župnikom je postao tek 1906. godine i dekanom 1911. Kanonikom magistrum mladim imenovan je 1913. Vodio je deset godina upravu zaklada. Za vrijeme sedisvakancije obnašao je službu kanonika ekonoma. Njegov brat Stjepan poznati je hrvatski filolog. Umro je u Đakovu kao kanonik kustos 13. 5. 1926., u 78. godini života. Sahranjen u Kaptolskoj grobnici.¹⁶⁷

49. Petar Pejakić (1913. - 1943.)

Rodio se u Moroviću 8. 8. 1865. Najprije je studirao filozofiju i postao profesor na mitrovačkoj gimnaziji, ali je 1892. došao u bogosloviju u Đakovu gdje ga je 1894. za svećenika zaredio biskup Strossmayer. Služio je kao vjeroučitelj u Rumi, zatim ga je biskup Strossmayer poslao na više teološke nauke u Beč (1896. - 1898.), nakon toga je imenovan prebendarom stolne crkve u Đakovu, kasnije prefektom bogoslovnog sjemeništa i profesorom latinskog i grčkog jezika na Biskupskom liceju. Tajnik biskupa Strossmayera i direktor liceja. Za vrijeme biskupa Krapca postao je direktor biskupijske kancelarije i napokon kanonik 1913. g. Bio je poznat kao izvrstan govornik i propovjednik.¹⁶⁸ Mnogo je čitao i poznao grčke i rimske klasike koje je i u starosti rado čitao u originalu. Demosten mu je bio uzorom u govorništvo. Kažu da je prije svojih propovijedi rado pročitao pojedine dijelove Demostenovih govora. Bio je rektor sjemeništa (1914. - 1915.). Zvali su ga »čika Pera«. Preminuo je naglom smrću u 78. godini života, 6. 6. 1943.¹⁶⁹

166 Usp. ISTI, + Uspomeni + Stjepana Kelleka, u *Glasnik* 64, 1936., br. 16, str. 125.

167 Usp. M. PAVIĆ, + *Kanonik Mijat Senc*, u *Glasnik* 54, 1926., br. 9, str. 73 - 74.

168 Usp./S. FLODIN/, *Jedno moje zapamćenje iz đakovačkog klerikata*, u *Vjesnik đakovačke biskupije* 9, 1956., br. 10 i 11, str. 169 - 171.

169 Usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 21 - 22.

50. Ivan Šabarić (1915. - 1916.)

Rođen u Đakovu 12. 12. 1846. Prve škole učio u Đakovu, srednje nastavio u Osijeku, a bogoslovske u Đakovu. Zareden za svećenika 16. 8. 1870. Župni vikar u Zemunu, Semeljcima, Vrpolju i Babinoj Gredi. Od 1885. župnik u Golubincima, a 1886. u Novaku, 1892. u Kukujevcima, ondje i dekan, 1906. godine župnik u Mitrovici i opat Sv. Dimitrija Srijemskoga (1911.). Godine 1915. imenovan kanonikom magistrom mladim. Umro je već sljedeće godine, 10. srpnja 1916., sahranjen u kaptolskoj grobnici.¹⁷⁰

51. Matija Fišer (1923. - 1953.)

Rodio se u Bizovcu, u biskupiji pečujskoj 20. 9. 1859., zareden za svećenika 7. 10. 1885. Župni vikar u Trnavi, Đakovu, Odvorcima, kateheta u osnovnoj školi u Mitrovici (1888.) i Rumi (1890.); u mjesecu srpnju 1891. imenovan je bilježnikom stolnoga kaptola u Đakovu, godine 1913. prisjednik konzistorijalnog stola, a 1923. kanonik. U kaptolu je dugo godina bio bilježnik i vodio ekonomske poslove kaptola i biskupije. Odlikovan je čašću opata Svetog Dimitrija Srijemskoga. Umro u Đakovu kao mali prepozit 23. kolovoza 1953. u 94. godini života i 68. godini svećeništva.¹⁷¹

52. Dr. Andrija Spiletak (1926. - 1941.)

Rodio se u Mokošici pokraj Dubrovnika 8. 1. 1879. Nakon završene gimnazije u Dubrovniku pohađao je teologiju u Zadru. Za svećenika je zareden 1901. godine. Nakon ređenja imenovan je nadstojnikom studija u centralnom sjemeništu u Zadru. God. 1903. bio je kratko vrijeme upravitelj župe u Pridvorju-Konavle. Odatle polazi na visoke teološke studije u Augustineum u Beč, gdje je postigao doktorat iz teologije. Nakon povratka u domovinu imenovan je direktorom biskupske kancelarije u Dubrovniku, biskupskim tajnikom i vjeroučiteljem na višoj gimnaziji i članom društva »Zbor popova«. Godine 1911. došao je, pozvan i zamoljen da preuzme službu profesora biblijskih nauka u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu (1911. - 1935.). Godine 1913. imenovan je začasnim prisjednikom duhovnog stola, kasnije postaje prosinodalnim ispitateljem, braniteljem ženidbenog veza, i poslije predsjednikom Ženidbenog suda, kanonikom magistrom (1926.), kancelarom biskupske kancelarije, generalnim vikarom. Odlikovan je čašću Komornika Njegove Svetosti, prepozitom Sv. Duha od Monoštora i velikim prepozitom stolnoga kaptola. U Bogoslovnom sjemeništu obavljao je i službu: duhovnika (1912. - 1913.), profesora morala i liturgike (1923. - 1924.), kasnije rektora (1934. - 1937.) i prodirektora (1929. - 1941.). U biskupiji je uživao izuzetno visok ugled što ga je

¹⁷⁰ Usp. + Ivan Šabarić, u *Glasnik* 44, 1916., br. 13, str. 101 - 102.

¹⁷¹ Usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 24.

stekao jakim umom, visokom inteligencijom i znanstvenim radom, nadasve plemenitim srcem. Zbog govora što ga je održao »Poklonicima sjene Strossmayerove« u kojemu je jasno poručio »Službenom Beogradu«: »Narodi se ne odgajaju bajunetama i Glavnjačama, nego vjerom i prosvjetom«, bio je maknut sa službe generalnog vikara.

Andrija Spiletak bio je vrlo plodan pisac, posebno u »Glasniku đakovačke i srijemske biskupije« i u »Katoličkom listu«. Bio je izvrstan poznavalac života i rada biskupa Strossmayera.¹⁷² Pred kraj života često je pobolijevao. Umro je naglo u 62. godini života u Lipiku 29. 11. 1941. iste noći kad je tamo doputovao na liječenje. Sahranjen je u kaptolskoj grobnici. Misu zadušnicu služio je biskup Antun Akšamović, a sprovedne obrede mons. dr. Josip Ujčić, nadiskup beogradski, njegov školski drug iz Augustineuma.¹⁷³

53. Josip Sokol (1926. - 1976.)

Rođen u Varaždinu 30. 1. 1887. Tu je završio pučku školu i gimnaziju, a 1906. dolazi nakon mature u Đakovo gdje studira teologiju i bude zaređen za svećenika 1910. Od 1910. do 1915. župni vikar u Otoku, Cerni i Vinkovcima. Od 1915. do 1918. vojni dušobrižnik sa službom u Srijemu (Batajnica), zatim na frontama u Italiji i Rusiji. U rujnu 1918. imenovan prebendarom stolne crkve u Đakovu. Otada je u Đakovu obnašao razne službe: 1923. začasni prisjednik, 1925. biskupski tajnik. Godine 1926. imenovan je kanonikom. Dugo godina bio je glavni suradnik biskupa Akšamovića. God. 1930. postao kanonik kancelar, a 1936. generalni vikar. Iste godine dobio je naslov Papinskog komornika, a velikim prepoštom postao je 1942. Tu dužnost obnašao je sve do svoje smrti.

Po naravi staložen, promišljen, osobito je zaslužan zbog svoje dugogodišnje suradnje u administraciji biskupije u razdoblju koje je obilovalo delikatnim i teškim situacijama prije, za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata. Nakon što se biskup Akšamović povukao u mirovinu, i Josip je Sokol otišao iz biskupske kancelarije, ali je i dalje budno pratio sva zbivanja u Crkvi i u svijetu, napose u biskupiji.

Kao kanonik osobito se brinuo za održavanje stolne crkve. Prigodom njezine obnove nakon požara (1933. - 1936.), od ratnih oštećenja (1941. - 1945.), od potresa (1964.), glavnu brigu o radovima vodio je on osobno. Napose su bili veliki radovi nakon potresa (od 1964. do 1966.). Ostao je cijelo vrijeme duhom i tijelom svjež. Odlikovan je čašću komornika Njegove Svetosti, naslovom opata BDM od Petrovaradina, te apostolskim protonotarom. Proslavio je 50. obljetnicu svog

¹⁷² Popis djela vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 869, 1214 - 1223, 1288, 1302.

¹⁷³ Usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 18 - 19. Tekst nekrologa napisao Rudolf Šverer, kanonik arhidakon. - Usp. Z. MARKOVIĆ, + Dr. Andrija Spiletak, u *Glasnik* 69, 1941., br. 23, str. 198 - 200.

kanonikata (10. 6. 1976.). Umro je iznenada u Đakovu 27. 8. 1976., u 90. godini života i 51. godini kanonikata. Sahranjen je u kaptolskoj grobnici.¹⁷⁴

54. Mr. Ivan Sečkar (1930. - 1962.)

Rođen u Rajevu Selu 9. 8. 1892. Obitelj mu je starinom češka. Pučku školu završio u rodnom mjestu, a od 4. do 8. razreda gimnazije u Osijeku kao pitomac Dječaćkog sjemeništa. Radi velike nadarenosti bio je poslan na više bogoslovne studije u Centralno sjemenište u Peštu, gdje je proveo od 1911. do 1915. Zaređen je 3. 10. 1915. Nakon redjenja posto je župnim vikarom u Babinoj Gredi (do 1. 3. 1916.), kada je premješten za župnog vikara u Rumu. Od 1917. do 1918. nalazi se na nastavku studija u Augustineumu u Beču. U Pešti je napravio rigoroz iz biblijskih znanosti (1914.), a u Beču iz prava i crkvene povijesti doktorsku disertaciju *Alleinkircheneigentum*, ali je nije obranio zbog ratnih nemira u Beču i kod kuće. Kasnije ga je biskup Akšamović nagovarao da doktorira iz teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, no to nije učinio. Nakon studija u Beču bio je župni vikar u Starim Jankovcima godinu dana, a od 1919. do 1930. godine prebendar stolne crkve u Đakovu. God. 1925. postao je začasni prisjednik Duhovnog stola, 1928. Papinskim kapelanom, a 1930. kanonikom.

Kao prebendar i mladi kanonik bio je organizator i vođa katoličke orlovske organizacije u Đakovu. Držao je mnoga predavanja i dolazio često na sastanke. Prema tadašnjoj praksi, bio je tajnik i organizator Hrvatske pučke stranke. Deset godina uređivao je mjesni politički list Hrvatske pučke stranke. Suradivao je u Glasniku te političkim listovima Hrvatske pučke stranke, Hrvatskoj obrani u Osijeku i Hrvatskoj straži u Zagrebu. Hrvatska pučka stranka nije uhvatila korijene u hrvatskom narodu, napose je počela slabiti kad je ojačao HSS Stjepana Radića.

Ivan Sečkar bio je ugodan u društvu svećenika i laika među koje je unosio vedro raspoloženje. Volio je klerike i zaštićivao ih na sjednicama i na ispitima, a oni su ga odmilja zvali »naš tatica«. Umro je nakon kratke bolesti u Đakovu 1. 4. 1962. godine, u 69. godini života.¹⁷⁵

55. Antun Jurčević (1936. - 1956.)

Rodio se u Komletincima 20. 3. 1885. Pučku školu završio u Vrbanji, gimnaziju u Osijeku i Vinkovcima, a teologiju u Đakovu. Zaređen za svećenika 26. 6. 1910. Imenovan župnim vikarom u Lipov-

¹⁷⁴ usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 33 - 35. Tekst nekrologa pisao Gejza Varga, kanonik. - Usp. Č. KOS, *Homilija biskupa Ćirila Kosa za vrijeme koncelebrirane mise zadušnice u dak. katedrali*, u *VDB* 104, 1976., str. 156 - 157. - G. VARGA, *Oproštajni govor Varga Gejze na groblju. Ondje*, str. 157 - 158.

¹⁷⁵ Usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 25 - 26. Tekst nekrologa pisao Mons. Ilija Anaković, kanonik.

cu, ali tu je ostao samo mjesec dana, jer je imenovan prefektom u Dječaćkom sjemeništu u Osijeku (1910. - 1911.). Vicerektorom Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu imenovan je dva puta (1911. - 1923. i 1929. - 1934.), zato su ga prijatelji zvali »Vice«. Imenovan je za župnika i dekana u Sibinju (1923. - 1929.). Godine 1934. postao je ravnateljem dijecezanskog i kaptolskog računarskog ureda. Začasnim kanonikom odlikovan 1931., a aktualnim imenovan 3. 11. 1936. Bio je redoviti ispovjednik klerika i deputat za materijalna dobra, zatim voditelj Trećeg Reda sv. Franje u Đakovu i Sibinju, vodio je Hrvatsku seljačku zadругu u Sibinju. Vrlo spretno je vodio biskupijske financijske poslove. Bio je veliki prijatelj seljaka, pravi narodni čovjek, blaga i plemenita duša, omiljeni ispovjednik klerika. Umro je u Đakovu 5. 8. 1956. u 72. godini života. Sahranjen je u kaptolskoj grobnici.¹⁷⁶

56. Dr. Zvonimir Marković (1939. - 1969.)

Rođen u Piškorevcima 15. 9. 1897. Osnovnu je školu završio u Vinkovcima i Tovarniku, a klasičnu gimnaziju s maturom u Osijeku 1917. Visoke bogoslovske nauke s doktoratom filozofije i teologije svršio u Innsbrucku (1918. - 1919.) i Rimu (1921. - 1924.), gdje je (u San Pastore) 23. 10. 1923. zaređen za svećenika. Godine 1924. došao je u Đakovo za profesora moralne i pastoralne teologije i na tom mjestu ostao sve do 1966. g. Osim toga, predavao je filozofiju, sociologiju, katehetiku, retoriku, homiletiku, crkveno pjevanje. Imenovan je i prefektom studija (1924. - 1929.). Godine 1939. imenovan je kanonikom, a 1959. Tajnim komornikom Njegove Svetosti. Svoj predmet morala predavao je gotovo 90 semestara. Bio je učen, drag i odličan predavač, metodičar i pedagog, kao i autor po kome je predavao (Noldin). Od svojih slušača tražio je znanje, a oni su imali prilike to znanje od njega steći. To je razdoblje kada je Visoka bogoslovna škola imala vrsne profesore-predavače. Godinama je bio urednik *Glasnika* i *Vjesnika*. Bio je kanonik punih 30 godina, a napose se isticao kao kanonik kustos u brizi za katedralu. Isticao se i kao vrsni organizator raznih svečanosti u katedrali. Godinama je bio »arhiprezbiter«, voditelj ceremonija i liturgije u katedrali. Svojom vedrom naravi privlačio je sve, nije imao neprijatelja. Napose je štovao Blaženu Djevicu Mariju. Obavljao je i druge službe kao: prosinodalni ispitatelj, rektor crkve Presv. Srca Isusova, upravitelj Marijine kongregacije djevojaka, cenzor za izdanje knjiga, sudac dijecezanskog sudišta, regens chori u katedrali, član permanantnog odbora za euharistijske kongrese, tajnik biskupskog ordinarijata... Umro je u Đakovu, u 72. godini života, na blagdan Velike Gospe, 15. 8. 1969.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 24. Tekst nekrologa pisao Mons. Ilija Anaković, kanonik. - + *Antun Jurčević /nekrolog/*, u *VDB*, 9, 1956., br. 9. str. 138 - 139.

¹⁷⁷ Usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 31 - 33. Tekst nekrologa pisao Mons. Ćiril Kos, kanonik. - Usp. (Ć. KOS), *In piam memoriam*, u *Vjesnik đakovačke biskupije*, 22, 1969., br. 9, str. 165 - 166. - Bibliografiju vidi: M. SRAKIĆ, *Nav dj.*, br. 216, 421, 545, 682.

57. Rudolf Šverer (1942. - 1982.)

Rodio se u Karlovcima 31. 1. 1902. u obitelji koja je u ovom stoljeću Crkvi dala četiri svećenika. Gimnaziju je pohađao u Osijeku (I.-V.) kao pitomac Dječaćkog sjemeništa, a završio u Karlovcima (VI.-VIII.). Studirao i apsolvirao Pravni fakultet u Zagrebu, a nakon toga stupio u sjemenište. Zaređen je za svećenika 1930., nakon čega je imenovan župnim vikarom u Velikoj Kopanici i prefektom u novoosnovanom Interdijecezanskom sjemeništu u Zagrebu (1930. - 1935.). God. 1935. kratko vrijeme bio na gimnaziji vjeroučitelj u Mitrovici. Sljedeće godine imenovan prebendarom stolne crkve, bilježnikom Duhovnog stola. Biskup Akšamović imenovao ga je biskupskim tajnikom (1937.), rektorom crkve Presv. Srca Isusova (1937. - 1948.). Godine 1942. postao je kanonikom arhidakonom. Obavljao je sljedeće službe: duhovnik križarskog i križaričkog okružja, sudac Bisk. ženidbenog suda, vijećnik ekonomata, predavač župske administracije, rektor bogoslovnog sjemeništa (1948.), moderator U.C.M., ravnatelj biskupijske kancelarije (1951. - 1974.), generalni vikar (1974. - 1978.). Objavljivao je radove u brojnim katoličkim časopisima, glasilima i novinama. U kapitolu je obnašao službe kanonika arhidakona, te časti malog i velikog prepozita. Bio je odlikovan čašću Papinskog prelata (1960.) i Apostolskog protonotara (1961.). Bio je stup biskupijske kancelarije dugi niz godina. Prvorazredni propovjednik, rado slušan i pozivan na najrazličitija slavlja. »Diplomatskom vještinom znao je kontaktirati s predstavnicima vlasti i nalaziti izlaza u mnogim delikatnim situacijama«. Umro je u Đakovu 3. kolovoza 1982., kao veliki prepozit i generalni vikar u miru, u 80. godini života.¹⁷⁸

58. Dr. Ivan Rogić (1944. - 1968.)

Dr. Ivan Rogić rodio se u Tomašancima, župa Gorjani, 1. ožujka 1900. kao sin kršćanske učiteljske obitelji. Osnovnu školu i gimnaziju završio u Osijeku, bogoslovske nauke u Đakovu. Bio je premlad za svećeničko ređenje, pa je kao đakon bio imenovan prefektom Dječaćkog sjemeništa u Osijeku. Zaređen je za svećenika 7. 9. 1922. godine. Poslije ređenja ponovno je bio imenovan prefektom u konviktu u Osijeku, zatim jednu godinu (1923. - 1924.) župni vikar i upravitelj župe u Osijeku 3. Nakon toga je poslan na studije u Rim gdje je položio doktorat iz crkvenog prava. Po povratku sa studija imenovan je profesorom crkvenog prava i tu je službu obnašao 34 godine (1926. - 1960.). Napisao je skripta iz svih područja crkvenoga prava, a zapaženo mu je djelo *Inkorporacija svećenika u mistično Kristovo tijelo*.¹⁷⁹ Osim crkvenog prava predavao je i crkvenu povijest (1926. - 1937.), crkvenu umjetnost

¹⁷⁸ Usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 35 - 37. Tekst nekrologa pisao Mons. Gejza Varga, kanonik. - Usp. M.B. /EŠLIČ/, *Naši dragi pokojnici* u *VĐB* 110, 1982., br. 9, str. 163. - Bibliografiju vidi: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 67 - 91, 957.

¹⁷⁹ Bibliografiju vidi: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 535., 536, 918 - 928, 955, 956, 996 - 998, 1000.

Diacovensia 1/1995.

i sociologiju. Kanonikom je imenovan 1. 5. 1944. Bio je vrstan poznavalac katedrale, o kojoj je napisao i posebnu knjigu. Kao član odbora za obnovu katedrale sudjelovao je svojim znanjem i estetskim ukusom na njezinoj obnovi od 1963. do 1968. Obnašao je službu rektora Bogoslovnog sjemeništa i Visoke bogoslovne škole (1948. - 1951.).

Dr. Ivan Rogić bio je i vrstan stručnjak za ekonomska pitanja. To je pokazao dva puta u životu. Prvi puta kad su nesavjesni činovnici vlastelinstva doveli dobra biskupije gotovo do propasti. Dr. Ivan Rogić je mudrim gospodarenjem kao »generalni upravitelj« sanirao upropašteno. Drugi puta nakon Drugog svjetskog rata, kad su biskupiji oduzeta velika dobra, on je organizirao ustanovu Ekonomata biskupije koja i danas funkcionira, a isto tako organizirao je sabirne akcije za sjemenište. Po naravi je bio ozbiljan, kao predavač sistematičan, a kao profesor strog. Umro je u Đakovu kao kanonik kantor 2. studenoga 1968., u 69. godini života. Sahranjen je u kaptolskoj grobnici.¹⁸⁰

59. Dr. Pero Ivanišić (1944. - 1946.)

Rodio se u Vrbici 21. 6. 1900. Roditelji su mu bili porijeklom iz Črnkovaca, filijale župe Podravski Podgajci, zato su ih u selu zvali »Črnkovački«, a i on je sebi uzeo taj nadimak kao pseudonim. Osnovnu je školu završio u mjestu rođenja, a sve razrede klasične gimnazije s odličnim uspjehom kao pitomac Dječaćkog sjemeništa u Osijeku. Poslije mature upisao se na Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, gdje je studirao slavistiku. Dobio je mjesto profesora na gimnaziji u Sisku, ali odmah potom otišao je u Rim kao pitomac Germanicuma (1925. - 1931.), a poslije i Zavoda Svetog Jeronima (1931. - 1932.). Doktorirao je iz filozofije (1928.) i teologije (1931.) na Gregorijani. Za svećenika zaređen u Rimu 25. 10. 1931. Nakon povratka iz Rima 1932. imenovan je prefektom sjemeništa i profesorom filozofije (1932. - 1935.) te prebendarom stolne crkve. Od 1933. profesor je specijalne teologije (dogmatike) što predaje sve do svoje smrti. Od 1935. do 1946. regens chori stolne crkve. Vjeroučitelj je i građanske škole u Đakovu, katedralni propovjednik, prosinodalni ispitivač, urednik »Glasnika« 1941. Od 1. 5. 1994. kanonik magister.

Uz svoj teološki studij i profesuru, objavio je više stručnih članaka i samostalnih većih radova. Suradivao je u časopisima: Luč, Hrvatska Prosvjeta, Duhovni život, Sv. Cecilija, Bogoslovska Smotra, Glasnik đakovačke biskupije i dr. Osobito se isticao na polju crkvene glazbe. Ostavio je više svojih kompozicija, među njima i Misâ. Zadnje tri godine pobolijevao je na srcu, i toj je bolesti podlegao u Vukovaru 1. 9. 1946. Sahranjen je u kaptolskoj grobnici.¹⁸¹

¹⁸⁰ Usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 29 - 31. Tekst nekrologa pisao Ćiril Kos, kanonik. - Usp. /Ć. KOŠ/, dr. Ivan Rogić, u *Vjesnik đakovačke biskupije*, 21, 1968., br. 11, str. 201 - 203.

¹⁸¹ Usp. *Necrologium*, u *DADSK*, str. 22 - 23. Tekst nekrologa pisao Rudolf Šverer, kanonik

60. Ilija Anaković (1951. - 1966.)

Rodio se u Oprisavcima 17. 7. 1897. godine. Osnovnu školu završio u rodnom selu, a gimnaziju u Požegi i Osijeku. Za svećenika je zaređen 1. 7. 1921. godine. Postavljen je za župnog vikara u Erdevik i Zemun. Potom je imenovan za prefekta Dječaćkog sjemeništa u Đakovu (ono u Osijeku je prestalo raditi), nastavnika pedagogije i katehetike (1923. - 1929.), te vicerektorom (1925. - 1928.). Nakon što je otvoreno novosagrađeno sjemenište u Zagrebu, imenovan je ondje ekonomom (1927. - 1937.). Godine 1937. došao je u Đakovo za rektora sjemeništa (1937. - 1940.). U to je vrijeme bio i dijecezanski školski referent, prisjednik biskupskog ženidbenog suda, honorarni profesor povijesti (1937. - 1940.), imenovan začasnim kanonikom (1937.), bio konzultor vigilancije i cenzor, aktivni konzistorijalac. Odlikovan je čašću komornika Njegove Svetosti (1937.). Godine 1940. poslan je za upravitelja župe u Valpovu (1940.), no iste godine na vlastitu želju zamijenio se sa Slavkom Požlepom za župu Bizovac. Ondje je bio dekan valpovačkog dekanata. Biskup Bäuerlein ga je pozvao u Đakovo (1951.) za ravnatelja ekonomata. Iste godine imenovan je kanonikom magistrom i velikim penitencijarom. Kao penitencijar bio je izuzetno revan. Ilija Anaković posebno je štovao Blaženu Djevicu Mariju. On se brinuo za dekanatsko svetište u Dragotinu.

Ilija Anaković je mnogo svoga života posvetio katoličkim organizacijama. Vodio je srednju dačku organizaciju u Erdeviku, Đakovu, orlovsku dačku u Đakovu, građansku orlovsku u Zagrebu, građansku križarsku u Zagrebu, akademsku križarsku »Mahnić« u Zagrebu. Vodio je srednje dačke križarske tečajeve. Bio je duhovnik križarskog okružja Đakovo i duhovnik okružja križarica Đakovo. Sačuvao je bogatu građu o djelovanju križarskih organizacija između dva rata. Umro je u Đakovu kao kanonik kustos 12. rujna 1966. u 70. godini života.¹⁸²

61. Matija Pavić (1966. - 1971.)

Matija Pavić rodio se 15. 2. 1916. godine u Petrijevcima. Osnovnu je školu završio u Petrijevcima, a gimnaziju u Osijeku. Bogoslovske nauke pohađao je u Đakovu, gdje je i zaređen 2. 6. 1940. godine. Nakon ređenja bio je imenovan župnim vikarom u Đakovu i Brodu, zatim privremenim upraviteljem župe Vinkovci (1943.). Godine 1943. imenovan je aktuarom Biskupskog ordinarijata (1943. - 1948.) i vjeroučiteljem u Đakovu (1945. - 1948.). Nakon toga imenovan je župnikom u Velikoj Kopanici (1948. - 1960.) i Nijemcima (1960. -

arhidakon. - Usp. Dr. ĐUKA MARIĆ, *Naš nekadašnji profesor katedralin (sic) kompozitor*, u *Vjesnik dakovačke biskupije*, 19, 1966., br. 9, str. 163 - 165. - Bibliografiju djela i kompozicija vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 156, 157, 172, 174, 236, 845, 1312, 1377 - 1434, 1460 - 1476.

¹⁸² Usp. *Ondje*, str. 27 - 28. u *DAĐSK*, str. 22 - 23. Nekrolog pisao Ćiril Kos, kanonik arhidakon.

1966.). U Nijemcima je obnovio u ratu srušeni crkveni toranj. Biskup Bäuerlein ga je imenovao kanonikom 1966. godine i ravnateljem ekonomata biskupije Đakovo. U isto vrijeme bio je član administrativnog vijeća, kanonik penitencijar. 23. 7. 1971. godine podnio je zahvalu na službi kanonika, što je biskup prihvatio rješenjem od 23. 8. 1971. Nakon toga zatražio je i dobio župu Čepin 1, gdje je ostao do 1978. Umro je u osječkoj bolnici 16. 2. 1978. Sahranjen je na groblju u Petrijevcima, u obiteljskoj grobnici 17. 2. 1978. On je drugi kanonik đakovačkog stolnog kaptola koji se zahvalio na službi kanonikata.

62. Ćiril Kos (1966. -

Mons. Ćiril Kos rodio se u Ribič Bregu (župa Ivanec) u Hrvatskom zagorju 19. 11. 1919. Četiri razreda osnovne škole završio je u Harkanovcima, kamo su mu se roditelji preselili. Gimnaziju je završio na Širokom Brijegu, a teološki studij u Đakovu. Za svećenika je zaređen 9. 7. 1944. Nakon ređenja imenovan je župnim vikarom u Hrvatskoj Mitrovici (1944. - 1946.), zatim upraviteljem župe u Trnjanima (1946. - 1951.). Biskup Bäuerlein ga je imenovao duhovnikom sjemeništa (1951. - 1959.). Kroz to vrijeme predavao je u Bogoslovnom sjemeništu svjetovnu povijest, ascetiku, mistiku, liturgiku. U to vrijeme mnogo je preveo i izdao duhovne literature.¹⁸³ Godine 1959. uhićen je zajedno s drugim profesorima i klericima i osuđen na 7 godina strogog zatvora.¹⁸⁴ Nakon dvije i pol godine amnestiran je. Biskup Bäuerlein ga je postavio za biskupskog tajnika, prebendara stolne crkve, generalnog ceremonijara katedrale, katedralnog penitencijara. Kanonikom arhidakonom imenovan je 1966., a kasnije je promaknut u službu kanonika kustosa. Za vrijeme bolesti biskupa Bäuerleina postavljen je za generalnog (1973.), a poslije njegove smrti i za kapitularnog vikara (1973. - 1974.). Sljedeće godine (9. 2. 1974.) imenovan je, a 17. 3. 1974. posvećen za biskupa đakovačkog i srijemskog.¹⁸⁵ Katolički bogoslovni fakultet dodijelio mu je naslov doktora »honoris causa« (23. 2. 1989.).¹⁸⁶ Nakon što je prihvatila zahvalu vrhbosanskog nadbiskupa Dr. Marka Jozinovića, Apostolska Stolica je imenovala mons. Ćirila Kosa apostolskim administratorom Vrhbosanske nadbiskupije (od 19. 4. 1990. do 19. 1. 1991.). Izuzetnom sposobnošću voditelja obnašao je službu Predsjednika Vijeća za katehizaciju pri BKJ. Biskup Ćiril proslavio je 1994. godine svoj zlatomisnički jubilej, 20. obljetnicu biskupske službe i 75. godišnjicu života.¹⁸⁷

¹⁸³ Bibliografiju izdanih djela vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 56, 221 - 226, 259, 276, 277, 417 - 419, 514, 521, 522, 525, 533, 588.

¹⁸⁴ Usp. M. SRAKIĆ. »U ime naroda«. *Proces protiv profesora, svećenika i bogoslova Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu 1959. - 1960.*, u *Diacovensia*, God. II, br. 1, 1994., str. 23 - 57.

¹⁸⁵ Usp. *Obavijesti i Okružnice* 1974., str. 69 - 88.

¹⁸⁶ Usp. *Obavijesti i Okružnice* 1989., str. 83 - 87.

¹⁸⁷ Usp. *Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije* 122, 1994., br. 6 i br. 9. Cijeli broj 6 posvećen biskupu jubilarcu.

63. Kazimir Kelić (1968. - 1982.)

Kazimir Kelić rodio se u Forkuševcima, filijali Viškovaca, kraj Đakova, 8. travnja 1922. godine. Osnovnu je školu završio u Forkuševcima, a gimnaziju u Travniku. Bogoslovski studij završio u Đakovu, gdje je i zaređen za svećenika 24. 7. 1932. godine. Nakon toga imenovan je župnim vikarom u Velikoj Kapanici, Tovarniku, Petrijevcima (1932. - 1934.). Postavljen je za administratora in spiritualibus i upravitelja župe Gradište, a od 1934. do 1949. bio je župnik župe Strizivojna. Na toj župi Kazimir Kelić je pratio i vodi djelatnost križarske organizacije. Nakon rata imenovan je župnikom u Privlaci (1949. - 1968.), ondje je bio i dekan otočkog dekanata. I u Strizivojni i u Privlaci oko Kelića su se okupljali svećenici i učili na njegovim pastoralnim iskustvima. Imenovan rektorom sjemeništa i Visoke bogoslovne škole (1968. - 1973.). To su prve odlučne godine nakon koncila, važne za odgoj svećeničkih kandidata, u kojima je mons. Kelić unosio koncilski duh. Još kao župnik u Privlaci odlikovan je čašću Papinskog kapelana (monsignora). Kanonikom je imenovan 1. 12. 1968. U kaptolu je napredovao sve do časti malog prepozita. Obavljao je vrlo revno službu kanonika penitencijara. Umro je u Đakovu, nakon što je stavljen u stanje mira, 18. 8. 1982. u 75. godini života.

64. Dr. Ilija Živković (1974. - 1989.)

Rodio se u Štitaru 14. 9. 1910. godine. Osnovnu školu završio u Štitaru, srednju u Travniku i Zagrebu. Bogoslovne nauke učio u Zagrebu i Đakovu. Za svećenika zaređen 23. 6. 1935. Nakon redjenja postaje župni vikar u Novom Slankamenu, Odvorcima, Gundincima, te prebendar i honorarni profesor u Đakovu. Godine 1937. poslao ga je biskup Antun Akšamović na studije u Rim, gdje je doktorirao iz crkvenog prava. U Đakovu je vršio razne službe: izvanredni profesor crkvene povijesti, aktuar crkvenog ženidbenog suda, profesor povijesti, prefekt sjemeništa, sudac Biskupijskog ženidbenog suda. Od 1944. vojni svećenik, a od 1945. do 1946. u logoru Stara Gradiška, gdje je bio osuđen na smrt, ali je pomilovan. Nakon logora imenovan je upraviteljem župe Štitar (1946. - 1949.). Nakon toga ponovno se vratio u Đakovo i tu bio: profesor na Visokoj bogoslovnoj školi, redoviti ispovjednik klerika, ekonom sjemeništa (1950. - 1962.), zamjenik rektora sjemeništa (1951. - 1960.), začasni konzistorijalac, deputat za ekonomiju sjemeništa, predsjednik ženidbenog suda. Kao profesor predavao je razne predmete u Liceju (biologiju, latinski, njemački...), na Visokoj bogoslovnoj školi kanonsko pravo (1960. - 1979.) i sociologiju.¹⁸⁸ Kanonikom je imenovan 1974. godine. Umro je u osječkoj bolnici 2. 11. 1989. kao kanonik lektor u 80. godini života. Sahranjen je u kaptolskoj grobnici.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Izdao je nekoliko skripata za upotrebu slušačima. Vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 940 - 944, 968 - 972, 1007.

65. Gejza Varga (1974. -

Rodio se u Starom Bečeju 29. 12. 1918. godine. Osnovnu školu završio u Starom Bečeju, a srednju u Starom Bečeju, Travniku i Novom Sadu. Bogoslovske nauke završio u Đakovu, gdje je i zaređen za svećenika 6. 7. 1941. godine. Nakon ređenja postavljen je za kapelana u Čepin (1941. - 1945.), tu je postao upravitelj župe, a potom župnik (1954. - 1960.). Biskup ga je imenovao duhovnikom sjemeništa u Đakovu (1960. - 1962.), nakon toga postao je ekonom sjemeništa (1962. - 1974.). Od 1964. predavao je crkvenu povijest. Imenovan je bilježnikom crkvenog sudišta (1967.), a poslije promicateljem pravde i braniteljem ženidbenog veza (1974.). Kanonikom arhiprezbiterom imenovan je 1974. Predsjednik je Prosinodalnog ispitnog povjerenstva, Biskupski vikar za vjernike mađarske narodnosti (1980.), vijećnik za upravu dobara u sjemeništu, član Vijeća za ekonomska pitanja Stolnoga kaptola i biskupije, član Ekonomskog vijeća, upravitelj Svećeničkog doma. U kaptolu je promaknut na čast prepozita manjega. Odlikovan je čašću Kapelana Njegove Svetosti.

66. Vilim Hirschenhauser (1974. -

Rodio se u Ogulinu 14. 5. 1925. gdje je završio osnovnu školu i prvi razred gimnazije, ostale razrede završio je u Banja Luci na trapističkoj klasičnoj gimnaziji. Filozofsko-teološke studije započeo je kod trapista, a završio u Đakovu, gdje je i zaređen za svećenika 8. 7. 1951. Nakon ređenja imenovan je aktuarom Biskupskog ordinarijata. Tu je službu vršio dugi niz godina (1952. - 1974.). U isto vrijeme bio je imenovan župnim vikarom u Đakovu, učiteljem pjevanja na Visokoj bogoslovnoj školi, redovitim propovjednikom u stolnoj crkvi, prebendarom i penitencijarom. Kao »regens chori« od prvih godina svećeništva vodi katedralni zbor. Od 1960. do 1984. bio je glavni i odgovorni urednik Vjesnika đakovačke i srijemske biskupije. Kao dobar poznavatelj njemačkog jezika već dugi niz godina obavlja službu referenta za Internacionalni Caritas i druge međunarodne karitativne ustanove. Biskup Ćiril Kos imenovao ga je (1974.) kanonikom kustosom i tu službu u kaptolu vrši i danas. Osim toga, imenovan je kanonikom penitencijarom. Sada je član Ekonomskog vijeća. Odlikovan je čašću Kapelana Njegove Svetosti (1983.).

67. Mr. Mato Bešlić (1978. - 1994.)

Mato Bešlić rodio se u Gorjanima 25. 5. 1923. godine. U svom rodnom mjestu završio je osnovnu školu, a gimnaziju u Osijeku, bogoslovski studij u Đakovu. U Zagrebu je na Katoličkom bogoslovskom fakultetu položio licencijat iz teologije. Napisao je i disertaciju, ali nije pristupio obrani. Zaređen je za svećenika 1948. Župni vikar bio je u

189 Usp. *Necrologium*, str. 38 - 39. Nekrolog pisao Mato Bešlić, kanonik veliki prepozit.

Valpovu, Osijeku i Zemunu (1948. - 1957.). U poslijeratnom vremenu isticao se radom kao kapelan i kateheta u Valpovu i Osijeku. Još ga se sa zahvalnošću sjećaju generacije mladih koje je odgajao i vodio u prvim teškim poratnim godinama. Imenovan je privremenim upraviteljem župe u Batini (1957.), a potom upraviteljem župe u Sotinu (1958. - 1963.); nakon toga postao je župnikom u Bizovcu (1963. - 1978.), i profesorom liturgike, pastoralne teologije, homiletike i retorike (1963. - 1978.). Bio je rado slušan predavač, studenti su ga zbog blagosti voljeli, a građani zbog otvorene naravi rado posjećivali. Godine 1978. imenovan je generalnim vikarom (1978. - 1989.) i kanonikom lektorom. Odlikovan je čašću Komornika, a 1980. godine kućnog Prelata Njegove Svetosti. U kaptolu je napredovao do časti velikog prepozita (1982. - 1990.). Posljednjih godina pobolijevao je na jetri i srcu. Umro je u osječkoj Općoj bolnici 3. 2. 1994. godine, u 71. godini života.¹⁹⁰

68. Dr. Marin Srakić (1982. -

Rodio se u Ivanovcima (župa Harkanovci) 6. 7. 1937. U Ivanovcima završio pučku školu, a gimnaziju u Zagrebu (I.-VI.) i Đakovu (VII.-VIII.). Teološke studije započeo u Đakovu, a završio u Zagrebu na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Zaređen je 6. 3. 1960., ne navršivši ni 23 godine života, u 8. semestru bogoslovnog studija. Nakon ređenja imenovan je župnim vikarom u Slavonskom Brodu (1960. - 1961.), zatim upraviteljem župe Podravski Podgajci (1961. - 1965.). Neko vrijeme upravljao je i župom Veliškovci. U istom vrijeme polagao je (nepoložene) ispite na Visokoj bogoslovnoj školi i razlike na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Godine 1965. postavljen je za prefekta discipline i studija u Bogoslovnom sjemeništu. Bio je ispovjednik časnih sestara, pomoćni ispovjednik u katedrali, tajnik Prosinodalnog ispitnog povjereništva. U to vrijeme položio licencijat iz teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu (1966.). Te godine počeo je predavati moralnu teologiju. Sljedeće je godine poslan u Rim na studije (1967. - 1970.). Specijalizirao moralnu teologiju na Akademiji za moralnu teologiju (Academia Alfonsiana) i doktorirao iz moralne teologije (1972.). Ponovno je preuzeo službu profesora moralne teologije koju predaje i sada. Osim tog predmeta, predavao je latinski jezik, talijanski jezik, katoličku društvenu nauku. Imenovan je prefektom u sjemeništu (1970. - 1973.), rektorom Visoke bogoslovne škole (1973. - 1975.), sucem ženiidbenog suda, rektorom sjemeništa (1977. - 1989.). Bavi se znanstvenim radom, objavljuje članke s područja teologije, ali i s područja povijesti mjesne Crkve,¹⁹¹ te sudjeluje na znanstvenim skupovima. Kanonikom arhiprezbiterom imenovan je 1982.

¹⁹⁰ Usp. *Necrologium*, str. 40. - Vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 92 - 95, 105, 437, 441, 505, 506.

¹⁹¹ Vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 96, 113, 125, 196 - 207, 296, 399, 537 - 540, 731 - 737, 951, 1340, 1341.

Diacovensia 1/1995.

Odlikovan je čašću Kapelana (1980.) i Prelatom Njegove Svetosti (1989.). Član je Vijeća za ekonomska pitanja sjemeništa i biskupije, Zbora savjetnika, Ekonomskog vijeća. Na blagdan Prikazanja Gospodina u Hramu 2. 2. 1990. imenovan je naslovnim biskupom Cercine Melkitske i pomoćnim biskupom đakovačkim i srijemskim. Za biskupa zaređen 24. 3. 1990¹⁹² Generalni je vikar i u kaptolu veliki prepozit. U HBK obnaša službu Predsjednika Vijeća za nauk vjere i katehizaciju.

69. Luka Strgar (1982. -

Rodio se u Drenovcima 7. 7. 1946. Osnovnu školu završio u Drenovcima, gimnaziju u Zagrebu (sjemenište) i Đakovu (Licej). Bogoslovne nauke završio u Đakovu, gdje je i zaređen za svećenika 29. 6. 1971. godine. Nakon redjenja imenovan je kapelanom u Slavanskom Brodu 1, gdje je ostao do 1974., kad je u Đakovu postavljen za tajnika Biskupskog ordinarijata (1974. - 1984.), prebendara, bilježnika crkvenog sudišta. Član je misijskog vijeća pri BK i dijecezanski direktor Papinskog Misijskog djela. Godine 1982. imenovan je kanonikom arhidakonom. Obnaša službu kanonika penitencijara. Godine 1984. imenovan je kancelarom Biskupskog ordinarijata. Član je vijeća za ekonomska pitanja Biskupskog ordinarijata i biskupije, član Zbora savjetnika, član Ekonomskog vijeća. U kaptolu obnaša službu kanonika lektora. Odlikovan je čašću Prelata Njegove Svetosti. Već punih 20 godina vodi kancelarijske poslove i korespondenciju u Biskupskom ordinarijatu.

70. Stjepan Karalić (1983. -

Rodio se u Starim Perkovcima, župa Donji Andrijevci, 24. 7. 1938. Pučku školu završio u Starim Perkovcima, a srednju u Zagrebu (I.-VI.) i Đakovu (VII.-VIII.). Bogoslovne nauke završio u Đakovu, gdje je i zaređen 29. 6. 1963. Nakon redjenja imenovan je župnim vikarom u Valpovu (1963. - 1964.), a potom upraviteljem župe Berak, gdje je djelovao deset godina. U Berku je izgradio novu modernu crkvu. Tri godine bio je i upravitelj župe Tompojevci (1971. - 1974.). Biskup Ćiril Kos imenovao ga je ekonomom sjemeništa i prebendarom stolne crkve. U isto vrijeme kao »neimenovani doravnatelj« ekonomata vodio je brigu o biskupskim dobrima. Njegovom ljubavlju prema gospodarstvu (kako stočarstvu tako i poljoprivredi) i izvrsnim poznavanjem posla obnovljena su materijalna dobra biskupije: modernizirana obrada vinograda (plantaž), melioracija tla, farma sa stokom za uzdržavanje sjemeništa i drugih biskupijskih centralnih ustanova. Kanonikom magistrinom imenovan je 1983., a promaknut u kanonika arhiprezbitera. Bio je neko vrijeme ravnatelj Svećeničkog doma. Ravnateljem ekonomata biskupije imenovan je 1989. godine.

¹⁹² Usp. *Biskupsko redenje Mons. dr. Marina Srakića Đakovo*, 24. III. 1990., u *Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije*, 118, 1990., br. 4, str. 63 - 68.

71. Dr. Nikola Dogan (1983. -

Rodio se u Hrtkovcima 2. 1. 1944., gdje je završio osnovnu školu. Srednju školu započeo u Rumi, a završio u Đakovu. Bogoslovne nauke započeo je u Đakovu, a potom je poslan u Germanicum u Rim. Tamo je na Gregorijani završio teološke studije i postigao doktorat iz (fundamentalne) teologije. Nakon studija imenovan je profesorom fundamentalne teologije (1979.), profesorom crkvene glazbe na Visokoj bogoslovnoj školi i gimnaziji »J. J. Strossmayer« u Đakovu, prebendarom, prefektom Malog sjemeništa (Liceja) (1980. - 1989.), prorektorom (1981.), prosinodalnim sucem crkvenog sudišta. Sudjelovao je na više znanstvenih skupova i objavio niz članaka s područja teologije. Kanonikom kantorom imenovan je 1983. Osim toga, obnašao je službu prefekta Bogoslovnog sjemeništa (1983. - 1984.), glavnog i odgovornog urednika »Vjesnika đakovačke i srijemske biskupije« (1984. - 1990.), direktora gimnazije »J. J. Strossmayer« (1990.), promicateljem je crkvene glazbe na području đakovačke biskupije, djelatijem sv. Potvrde, urednikom »Diacovensia«. Od 1990. do 1993. godine bio je član Vijeća BKJ za nauk vjere. Sada vrši službu prorektora Visoke bogoslovne škole.

72. Dr. Pero Aračić (1994. -

Rodio se u Grku, župa Žeravac, 1. 7. 1944. Osnovnu školu započeo u Grku, a završio u Slavonskom Brodu, kamo su mu se roditelji doselili. Gimnaziju je pohađao u Zagrebu (I.-VI.) i Đakovu (VII.-VIII.). Teološke škole završio je u Đakovu, gdje je i zaređen 29. 6. 1969. Nakon ređenja bio je postavljen za ekskurenta u župu Slavonski Brod 2, zatim imenovan župnim vikarom u Osijek 6, potom u Osijek 1. Godine 1973. poslan je na studije u Rim. Na Papinskom lateranskom sveučilištu doktorirao iz pastoralne teologije (1979.). Nakon završenih studija imenovan je profesorom pastoralne teologije, tu službu vrši i danas; zatim generalnim prefektom u Bogoslovnom sjemeništu i Malom sjemeništu (1979. - 1983.). Službe prefekta u Malom sjemeništu razriješen 1980. Imenovan je prosinodalnim sucem crkvenog sudišta, članom Zbora savjetnika, prorektorom Visoke bogoslovne škole (1987. - 1989.), biskupskim vikarom za pastoral (1989.), djelatijem sv. Potvrde (1990.). Glavni je animator sveukupnog pastoralnog života u đakovačkoj i srijemskoj biskupiji. Organizirao je predbračne tečajeve u biskupiji. Objavio je niz stručnih radova s područja pastoralne teologije i nastupio na brojnim znanstvenim skupovima.¹⁹³ Pri Biskupskoj konferenciji dugogodišnji je član Vijeća za obitelji. Rektor je Visoke bogoslovne škole od 1991. i pročelnik Instituta za teološku kulturu laika. Najzaslužniji je za brzu i stručnu rekonstrukciju Zgrade Teologije u Đakovu (1994.). Kanonikom je imenovan 1994. *Kapelanom Njegove Svetosti 1995.*

¹⁹³ Vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 113, 501 - 504, 722, 1305, 1306.

73. Dr. Andrija Šuljak (1994. -

Rodio se u Josipovcu, župa Punitovci 23. 10. 1936., osnovnu školu završio u Josipovcu i Punitovcima, srednju u Đakovu (gimnazija) te Zagrebu i Đakovu. Zaređen je za svećenika 29. 6. 1962. Nakon toga imenovan je upraviteljem župe Oprisavci (1962. - 1966.). Neko vrijeme upravljao je župom Trnjani. Godine 1966. poslan je na studije u Rim, gdje je na Papinskom sveučilištu Gregorijani postigao doktorat iz crkvene povijesti, obranivši doktorsku dizertaciju o biskupu Josipu Jurju Strossmayeru na Prvom Vatikanskom koncilu. Nakon završetka studija vratio se u Đakovo i tu bi imenovan profesorom crkvene povijesti (1971.) koju, uz patrologiju i metodiku rada, i sada predaje. Obnašao je službu rektora sjemeništa (1973. - 1977.), ispovjednik je sestara sv. Križa i duhovni pomoćni samostana sestara sv. Križa. Obnašao je službu rektora Visoke bogoslovne škole i pročelnika Instituta za teološku kulturu (1985. - 1989.). Bavi se znanstvenim radom, objavljuje stručne članke s područja povijesti đakovačke i srijemske biskupije, nastupa na znanstvenim skupovima, napose o djelu i značenju biskupa Josipa Jurja Strossmayera.¹⁹⁴ Kapelan je Njegove Svetosti (1988.).

¹⁹⁴ Vidi u: M. SRAKIĆ, *Nav. dj.*, br. 2, 113, 1224, 1261.

Ante Gulin

SREDNJOVJEKOVNI BOSANSKI ILI ĐAKOVAČKI KAPTOL I NJEGOVI PEČATI

1. Osvrt na literaturu i arhivsku građu

Srednjovjekovna prošlost Bosanskog ili Đakovačkog kaptola, a donekle i njegovih pečata, obrađena je u našoj i inozemnoj povijesnoj literaturi tek djelomično i usputno. Do sada je objelodanjeno svega nekoliko povijesnih priloga koji se komparativno mogu koristiti za opsežnije proučavanje te srednjovjekovne crkvene institucije koja je kao »locus credibilis« ili vjerodostojno mjesto obavljala službu javne djelatnosti u tom središnjem dijelu današnje Slavonije.

Među prvim priložima za povijest Bosanskog ili Đakovačkog kaptola i njegovih pečata, objelodanjen je još u prošlom stoljeću kraći rad mađarskog povjesničara Jánosa Jerneya.¹ U njemu se Jerney ukratko osvrće na utemeljenje kaptola, na njegovu javnu djelatnost kroz 14. i 15. stoljeće, te na njegove pečate iz tri vremenska razdoblja koje je kaptol upotrebljavao na svojim ispravama kao sredstvo javne vjere. Isti autor usput spominje i neke zakonske članke iz 1498. godine po kojima Bosanski ili Đakovački kaptol, s obzirom na opsežnu djelatnost, proširuje svoje pravo vjerodostojnosti na čitavu zemlju. Tom prilogu dodani su crteži kaptolskih pečata (sl. 7, 8 i 9), te neke isprave kaptola iz 14. st., koje dokazuju njegovu raznovrsnu djelatnost.

Drugi, svakako do danas potpuniji rad za povijest tog kaptola priložio je, gotovo devedeset godina kasnije, Emericus Gašić.² Obrađujući opsežnije povijest bosansko-đakovačke i srijemske dijeceze, Gašić je u posebnom poglavlju svoje knjige, u podnaslovu »De exordio capituli...« (str. 89), dao dosta iscrpan prikaz o srednjovjekovnom životu i javnoj djelatnosti Bosansko-đakovačkog (i Srijemskog) kaptola i njegovih kanonika od 1229. do 1543. godine. Na kraju tog poglavlja autor je dodao još kraći popis kanonika kaptola i njihovih zvanja od 1301. do 1490. g. o čijem ćemo ustrojstvu, životu i srednjovjekovnoj djelatnosti nešto više reći u daljnjem tekstu.

Osim navedenih priloga u zadnje su vrijeme objelodanjeni još neki kraći radovi i osvrti za povijest bosanske biskupije u kojima se tek

1 *A'kaptalanok és konventek' története*, Magyar történelmi tár, sv. II, Pesten 1855., str. 39-40, 45, 154-155.

2 *Brevi conspectus historicus dioecesium Bosniensis-diacovensis et Sirmiensis*, Mursae (Osijek), 1944., str. 88-97.